

KB, Nationale Bibliotheek van Nederland
JAARVERSLAG 2017

Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

Bevoegd gezag nummer	20309
Statutaire naam	Koninklijke Bibliotheek
Juridische vorm	Publiekrechtelijke rechtspersoon
KVK nummer	27377634
Sector	Onderwijs gerelateerd

Statutair adres

Straatnaam	Pr Willem-Alexanderhof
Huisnummer	5
Postcode	2595BE
Vestigingsplaats	'S-GRAVENHAGE

Correspondentie adres

Postbusnummer	90407
Postcode	2509LK
Plaats	'S-GRAVENHAGE

LEESWIJZER

Met dit jaarverslag legt de Koninklijke Bibliotheek (KB) verantwoording af over het in 2017 gevoerde beleid en de in dat jaar behaalde resultaten. Het jaarverslag is bedoeld voor de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarnaast wil de KB haar collega-instellingen en het publiek informeren over de activiteiten van de nationale bibliotheek. In dat kader zal tevens een publieksjaarverslag verschijnen.

Het jaarverslag bestaat uit drie delen. Deel I bevat de beleidsmatige verantwoording, waarin de KB aan de hand van de strategische prioriteiten verslag doet van het derde jaar van de beleidsperiode 2015-2018. Hieronder valt tevens de cijfermatige verantwoording van kernactiviteiten van de KB (prestatie-indicatoren). In deel II staat de financiële verantwoording centraal met de integrale jaarrekening en de accountantsverklaring. De bijlagen zijn opgenomen in deel III.

Het jaarverslag is digitaal beschikbaar via de KB-website.

Inhoudsopgave

Woord vooraf / bestuursverslag	6
Bestuur en Organisatie	8
Organogram	9
Deel I: JAARVERSLAG	10
1. Wettelijke taken.....	11
2. Missie en visie	12
Missie: de kracht van het geschreven woord	12
Visie: de kracht van het netwerk	12
3. Beleidsverantwoording.....	13
3.1 Nationale Digitale Bibliotheek: dienstontwikkeling en meer digitaal.....	13
3.1.1 Online Bibliotheek.....	14
3.1.2 DBNL & Delpher	15
3.1.3 Professionalisering klantondersteuning	15
3.1.4 Verbeteren van toegang tot wetenschappelijke publicaties	16
3.1.5 Meer digitale content: productie, afspraken en inkoop.....	16
3.1.6 Ontwikkeling Digitaal Magazijn.....	18
3.2 Versterking van samenwerking met bibliotheken, wetenschap en erfgoed	19
3.2.1 Versteving netwerkpositie	19
3.2.2 Netwerkactiviteiten	22
4. Organisatie en bedrijfsvoering.....	28
4.1 Huisvesting.....	29
4.2 Uitvoering Organisatiewijziging 2017	29
4.3 Verbeteren Digitale Veiligheid	30

4.4 Huis op orde	30
4.5 Letterlijk van waarde	31
4.6 Personele ontwikkeling.....	31
4.7 Financiën	32
5. Continuïteitsparagraaf	33
5.1 Uitgangspunten.....	33
5.2 Meerjarenbegroting 2017-2022.....	34
5.3 Balansontwikkeling 2017-2022.....	35
5.4 Risicomanagement.....	36
5.5 Kwaliteitszorg en klachtenafhandeling.....	37
Deel II: JAARREKENING 2017	39
Deel III: BIJLAGEN.....	72
Bijlage A: Prestatie-indicatoren KB / OCW.....	73
Bijlage B: Jaarverslag Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek	80
Bijlage C: Bijzondere aanwinsten.....	83
Bijlage D: Paragraaf Samenwerkingsverbanden	88
Bijlage E: KB in de pers.....	90

Woord vooraf / bestuursverslag

Vanuit de kracht van het geschreven woord bijdragen aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland: daar werkten ook in 2017 honderden KB'ers weer elke dag aan. Met dit jaarverslag leggen we verantwoording af voor hoe we dat vorig jaar deden en welke keuzes we maakten om onze missie in de volgende jaren nog meer en nog beter gestalte te kunnen geven.

We hebben in 2017 vooral verder gebouwd aan de Nationale Digitale Bibliotheek, het totaal van onze inspanningen die het mogelijk maken dat alle klanten optimaal gebruik kunnen maken van de digitale collecties van alle publiek gefinancierde bibliotheken en erfgoedinstellingen. In dat kader hebben we in 2017 een gestage uitbreiding gerealiseerd van het gebruik van onze belangrijkste diensten (denk aan de Digitale Bibliotheek van Nederlandse Letteren, Delpher en de Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek).

Meer dan ooit heeft de KB zich in 2017 geprofileerd als een netwerkorganisatie. Die profilering is voor ons van centraal belang, zoals we ook in ons meerjarenbeleidsplan *De kracht van het netwerk (2015-2018)* benadrukken: we kunnen onze doelen alleen bereiken met tal van partners in diverse netwerken. De netwerksamenwerkingen waarin wij participeren krijgen steeds meer vorm en inhoud. Een greep daaruit: het functioneren van het openbaar bibliotheeknetwerk is in de *midterm review* van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen positief geëvalueerd; het Netwerk Digitaal Erfgoed is een nieuwe fase ingegaan, met een organisatievorm die daarbij past; het overleg van Universiteits- en de Koninklijke Bibliotheek, UKB, heeft een nieuw beleidsplan gerealiseerd, waarin synergie centraal staat; de KB heeft een voor ons belangrijke partnerstatus in Clariah+ verworven en 2017 was het eerste jaar van het 'Huis van het Boek', onze gezamenlijke propositie met Museum Meermanno. Deze – en al die andere – samenwerkingsverbanden helpen ons onze doelen te bereiken en het is verheugend als dat af en toe gevierd kan worden. In dat kader noem ik ook het twintigjarig bestaan van Metamorfoze, het bij de KB ondergebrachte nationale programma voor behoud van het papieren erfgoed.

2017 was voor de KB óók een jaar waarin achter de schermen veel gebeurde: nog niet meteen zichtbaar voor onze eindgebruikers, maar in de toekomst ongetwijfeld ook voor hen van waarde. Zo hebben we vorig jaar een visie en daarna een businesscase op Digitaal Magazijn, is er een vernieuwd metadatamodel, verwerkten we de nog altijd groeiende (!) stroom van fysieke publicaties en is het aantal gedigitaliseerde boeken, kranten en tijdschriften groter dan ooit. Conceptueler van aard zijn de vorderingen die we boekten bij het uitdenken van een nieuwe merkenstrategie om onze klanten beter te gaan bedienen en het onderzoek naar de haalbaarheid en een draagvlakpeiling inzake een collectief landelijk bibliotheekstelsel.

Parallel aan deze ontwikkelingen hebben we onszelf ook kritisch de vraag gesteld of de organisatie zoals die was ingericht, was toegerust voor al deze ontwikkelingen. Omdat we meenden dat het beter kon, hebben we een kleine aanpassing in de organisatiestructuur doorgevoerd. Bij het verder verbeteren van de organisatie hoort ook dat we vorig jaar actiever zijn gaan werken met de vier gekozen KB-

kernwaarden (vernieuwend, betrouwbaar, verbindend, open) en dat we experimenteren met modernere vormen van resultaatgericht, tijd- en plaatsafhankelijk werken.

En dan heeft een groot deel van de organisatie in 2017 ook nog veel energie geïnvesteerd in het grootste project waar de KB dit decennium mee te maken heeft, het herhuisvestingsvraagstuk. Het huidige pand voldoet niet aan de eisen van de tijd en in het voorjaar van 2017 hebben betrokkenen – de KB, de staatssecretaris van Onderwijs, het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente Den Haag – besloten de KB in beginsel te herhuisvesten op een nieuwe locatie. In de rest van het jaar hebben we gewerkt aan een visie op die nieuwe huisvesting, een visie die in december door het Algemeen Bestuurscollege is geaccordeerd. In dezelfde vergadering koos het ABC ervoor om als overbruggingsstrategie voor de periode tussen nu en de verhuizing te kiezen voor instandhouding van het huidige gebouw. Het zijn dit soort vanuit de buitenwereld beschouwd misschien kleine stappen, met intern grote gevolgen, die ervoor zorgen dat we in 2018 verder kunnen werken aan de nationale bibliotheek van de toekomst.

mr. T.H.J. (Tjibbe) Joustra
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

dr. E.J.B. (Lily) Knibbeler
Algemeen directeur

Bestuur en Organisatie

De KB kent een geschiedenis van ruim 200 jaar; zij is in 1798 opgericht als nationale bibliotheek. Sinds 1993 is de KB een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO), gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Met ingang van 1 januari 2015 zijn, naast de al relevante Wet op het Hoger Onderwijs (WHW), de Wet Stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen voor de KB van kracht geworden.

De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC). De taken en bevoegdheden van het ABC zijn vastgelegd in de WHW en gespecificeerd in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Binnen het kader van het door het ABC vastgestelde beleid berust de dagelijkse leiding van de KB bij de algemeen directeur, die verantwoording verschuldigd is aan het ABC. De algemeen directeur vormt samen met de sectorhoofden het directieteam van de KB. Het hoofd van de sector Innovatie & ICT is tevens plaatsvervangend algemeen directeur (en Chief Information Officer). De taken en bevoegdheden van de leden van het directieteam zijn vastgelegd in het *Directiestatuut*, vastgesteld op 20 oktober 2010 en sindsdien geldend.

De hoofdstructuur van de KB bestaat uit vier sectoren. Deze sectoren zijn ingedeeld naar werkprocessen, waarbij zoveel mogelijk gelijksoortige taken (met eenzelfde oriëntatie) op dezelfde plaats zijn ondergebracht. De sectorhoofden zijn verantwoordelijk voor de inzet van middelen en personeel binnen hun sector.

Richtinggevend voor de periode 2015-2018 is het beleidsplan *De kracht van het netwerk* met de daarin beschreven strategische prioriteiten en voornemens.

Samenstelling Algemeen Bestuurscollege in 2017

mr. T.H.J. Joustra (voorzitter, eerste termijn, tot 25 november 2020)

mr. drs. L. Jongsma (tweede termijn, tot 1 mei 2018)

prof. dr. F.M.G. de Jong (tweede termijn, tot 1 november 2019)

dhr. W. van der Stelt (eerste termijn, tot 17 december 2019)

dr. K. Veling (eerste termijn, tot 1 januari 2021)

Samenstelling directieteam in 2017

dr. E.J.B. Knibbeler (algemeen directeur)

ir. M.J. van den Berg (sectorhoofd Innovatie & ICT, plv. algemeen directeur)

dr. H.A. Balk (sectorhoofd Marketing & Diensten)

drs. Z. Guernina (interim-sectorhoofd Bedrijfsvoering)

(de functie van 'sectorhoofd Verwerking & Behoud' is in 2017 waargenomen door Balk en Van den Berg)

Contactgegevens bestuursorgaan KB: Postbus 90407, 2509 LK Den Haag; Gerard.Bouwmeester@kb.nl.

Organogram

Deel I: JAARVERSLAG

1. Wettelijke taken

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5) en de Wet stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, Art. 9) beschrijven de taken en het werkteerrein van de KB. Deze komen samen in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Dat bestuursreglement vat de taken van de KB als volgt samen (Art. 2.2):

‘De Koninklijke Bibliotheek is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:

- a. De informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf;
- b. het aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door:
 1. afstemming en coördinatie;
 2. educatie, informatie en reflectie; en
 3. vertegenwoordiging en promotie;
- c. het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek; en
- d. het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap;
- e. het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en digitale publicaties;
- f. het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkteerrein;
- g. het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein;
- h. het zorg dragen voor landelijke programma’s voor conservering en digitalisering;
- i. het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van digitale wetenschappelijke publicaties;
- j. het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland;
- k. het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkteerrein;
- l. het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkteerrein.’

In *De kracht van het netwerk* (beleidsplan 2015-2018) heeft de KB haar strategie ter concretisering van deze taken beschreven conform de wettelijke verplichting (WHW, Art. 2 en 2.2a, lid 1 en Wsob, Art. 19.3).

2. Missie en visie

Missie: de kracht van het geschreven woord

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: vanuit de kracht van het geschreven woord dragen wij bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met vele partners in het domein van de openbare bibliotheken, het erfgoed en de wetenschap. Als nationale bibliotheek maakt de KB de bibliotheekcollectie-Nederland zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. De vrije toegang tot dit gezamenlijke bezit van publiek gefinancierde bibliotheken zorgt ervoor dat mensen op nieuwe ideeën worden gebracht en op elkaars inzichten kunnen voortbouwen.

Visie: de kracht van het netwerk

De kwaliteit van de keten van publieke toegang tot informatie en het bestaansrecht van organisaties daarbinnen wordt bepaald door hun missie en de positie die ze innemen in de netwerken waarin zij opereren. Dit uitgangspunt vraagt om goede kennis van de eigen rol en die van anderen om op basis daarvan te handelen. De KB gaat bij de uitvoering van haar taken uit van de kracht van haar netwerk.

3. Beleidsverantwoording

Het realiseren van de nationale digitale bibliotheek (NDB) en versterking van nationale en internationale samenwerking binnen de domeinen bibliotheken, wetenschap en erfgoed zijn de belangrijkste strategische doelstellingen van de KB. Die doelstellingen zijn verwoord en toegelicht in het beleidsplan *De kracht van het netwerk* (2015-2018), dat de taken verenigt die de KB volgens de WHW en de Wsob heeft. Het ambitieniveau is hoog en een goede samenwerking met alle netwerkpartners is essentieel voor de uitvoering en verwezenlijking van de beleidsvoornemens.

In het beleidsplan stelt de KB de klant centraal bij alles wat zij doet. Het beter (leren) kennen van de klant(groepen) en hun informatiebehoefte is dan ook een belangrijk aandachtspunt. De uitkomsten van lopend onderzoek leveren belangrijke informatie op voor het ontwikkelen en verbeteren van de dienstverlening.

De navolgende paragrafen geven aan de hand van de strategische prioriteiten een overzicht van behaalde resultaten en mijlpalen in 2017.

3.1 Nationale Digitale Bibliotheek: dienstontwikkeling en meer digitaal

Het verwezenlijken van de nationale digitale bibliotheek heeft de hoogste prioriteit in de beleidsperiode 2015-2018. De nationale digitale bibliotheek (NDB) is het totaal van onze inspanningen die het mogelijk maken dat alle klanten optimaal gebruik kunnen maken van de digitale collecties van alle publiek gefinancierde bibliotheken en erfgoedinstellingen. Aan de NDB zijn zes klantdoelstellingen verbonden (zie beleidsplan) die wij in samenwerking met onze partners realiseren. De nationale digitale bibliotheek verbindt aan de achterkant de toegang tot collecties op het gebied van wetenschap, erfgoed en algemene ontwikkeling, zodat deze voor de klant beschikbaar komen voor lezen, leren en onderzoek. De KB ontwikkelt de nationale digitale bibliotheek als partner in sterke netwerken, met name het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, netwerken van digitale geesteswetenschappen, universiteitsbibliotheken en het Netwerk Digitaal Erfgoed. Deze instellingen werken ieder apart en tegelijkertijd samen aan het houdbaar, bruikbaar en zichtbaar maken van data.

Prominent onderdeel van de NDB is de landelijke digitale openbare bibliotheek. De landelijke digitale openbare bibliotheek zorgt ervoor dat de publieke taken van de openbare bibliotheken ook in het digitale domein worden vervuld. Die taken zijn in het digitale domein geconcentreerd op het publieksvriendelijk, gestructureerd en in context aanbieden van digitale vormen van informatie en cultuur met een toets op betrouwbaarheid, toegankelijkheid, onafhankelijkheid, authenticiteit en pluriformiteit. De KB maakt voor de taken op het gebied van de landelijke digitale openbare bibliotheek deel uit van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen.

Voor de realisatie van deze ambities ontwikkelt de KB zich op veel terreinen, met name in de richting van meer klantgedreven diensten. Hieronder geven we een indruk van de belangrijkste ontwikkelingen in 2017.

3.1.1 Online Bibliotheek

Op 19 juni 2017 werd de Online Bibliotheek gelanceerd. Deze website bevat e-books, cursussen en luisterboeken. Het belangrijkste doel van de site is om bibliotheekleden eenvoudiger toegang te bieden tot het digitale aanbod van alle bibliotheken in Nederland. De Online Bibliotheek wil daarnaast leden verleiden en inspireren om te lezen, leren en luisteren. De nieuwe website bevat daarom meer visuele en redactionele mogelijkheden om de collectie op een uitnodigende en aantrekkelijke manier uit te lichten. De website heeft ook een opgefrist uiterlijk en een verbeterde gebruikerservaring. De content is opgeschoond en herschreven, en de site bevat nieuw ingerichte supportpagina's met verbeterde handleidingen, filmpjes en een goed vindbaar contactformulier. Uit een onderzoek naar de eerste ervaringen kwam naar voren dat gebruikers tevreden zijn over de gebruiksvriendelijkheid en het steeds groter wordende aanbod; zij gaven de Online Bibliotheek een ruime voldoende. Het succes van de Online Bibliotheek blijkt ook uit de harde cijfers. Het aantal uitgeleende e-books steeg bijvoorbeeld tot 3,2 miljoen (ten opzichte van 1,6 miljoen in 2015 en 2,8 miljoen in 2016) en in 2017 groeide de collectie van 12.500 naar 18.000 e-books en steeg het aantal gebruikersaccounts van een kleine 350.000 naar 450.000.

LuisterBieb

Ook de LuisterBieb beleefde een zeer succesvol jaar. Door de groeiende vraag werden veel nieuwe luisterboeken van succesvolle titels geproduceerd, wat zorgde voor een fikse toename van content in de LuisterBieb voor leden van de openbare bibliotheek. Dat, gecombineerd met een aantal goed gecoördineerde en succesvolle marketingcampagnes, bracht een groei van bijna 160.000 registraties van de app en ca. 800.000 luisterboek-uitleningen: meer dan een verdubbeling t.o.v. 2016. Een omvangrijk gebruikersonderzoek gaf weer dat de LuisterBieb een brede doelgroep bedient: zowel kinderen, jongeren, volwassenen als ouderen maken gebruik van de LuisterBieb. De komende jaren zal er middels diverse campagnes verder ingezet worden op het verbreden van het bereik van de LuisterBieb.

Cursussen van de bibliotheek

2017 was tevens het jaar van de pilot 'Cursussen van de Bibliotheek' waarbij werd onderzocht of leden van de Openbare Bibliotheek geïnteresseerd waren om online cursussen via de Bibliotheek te volgen. Met een deelname van bijna 30.000 cursisten die in totaal 47.000 cursussen afnamen, is de kwantitatieve doelstelling van de pilot, zonder grootschalige promotionele campagnes, ruimschoots bereikt, en kunnen we de pilot als succesvol beschouwen. Het zal daarom in 2018 in uitgebreide vorm voortgezet worden.

3.1.2 DBNL & Delpher

Ook de twee misschien wel bekendste diensten van de KB – de DBNL en Delpher – ontwikkelden zich in 2017 volop. Het Comité van Ministers van de Nederlandse TaalUnie keurde in december het Beleidsplan 2018-2020 voor de DBNL goed, waarmee de contouren voor het beleid van de komende jaren bekend zijn. De kracht van de DBNL is de unieke collectie van in hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten. Die zal verder worden uitgebreid en geoptimaliseerd. Het bezoekersaantal van DBNL stabiliseerde in 2017 op ruim 4 miljoen. Aan de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren werden in 2017 meer dan 250.000 gedigitaliseerde pagina's toegevoegd en door de overeenkomsten die werden gesloten met Lira en Google staan er nog veel meer in het vooruitzicht (zie verder ook paragraaf 3.1.5 hierna).

In maart 2017 sloten de KB en de Persgroep een licentieovereenkomst die de KB in staat stelde om alle titels van de Persgroep waarop deze het auteursrecht bezit te digitaliseren, op te slaan in het Digitaal Magazijn en (via Delpher) online beschikbaar te stellen. Als gevolg hiervan werden al in december de eerste naoorlogse titels, *de Volkskrant*, *Trouw* en *Het Parool*, op Delpher beschikbaar gesteld. De komende jaren zullen jaargangen van onder meer *AD*, *De Gelderlander* en *Brabants Dagblad* daaraan worden toegevoegd. De KB en de Persgroep tekenden daarnaast ook een intentieverklaring, waarin zij de hoop uitspraken dat de KB voldoende fondsen zal vinden voor het digitaliseren van de overige titels.

Daarnaast zijn er in 2017 flinke stappen gezet in het behalen van de doelstelling om de klant een platform voor onderzoek in Nederlandse publicaties te bieden. In dat kader is in het begin van het jaar bij wijze van pilot een lokale krantenbank, krantenbank Zeeland, aangesloten op Delpher. Door deze koppeling is het mogelijk gemaakt om kranten die elders beschikbaar worden gesteld, ook doorzoekbaar te maken via Delpher. Na succesvolle afronding van de pilot zijn er vervolgens nog vier andere Nederlandse krantenbanken, met een totaal van bijna drie miljoen krantenpagina's, op Delpher aangesloten en gezamenlijk doorzoekbaar gemaakt.

Wellicht mede door deze gegroeide content en extra functionaliteiten groeide het bezoekersaantal van Delpher in 2017 met ruim 20%: 850.000 unieke personen bezochten 2,2 miljoen keer de website.

3.1.3 Professionalisering klantondersteuning

Bij de toegenomen nadruk op en gebruik van de digitale diensten van de KB hoort een verbetering van de klantondersteuning. Daarom is in 2017 de klantondersteuning op de e-diensten (e-books, luisterboeken, online cursussen en digitaal lidmaatschap) verder geprofessionaliseerd. In het eerste deel van 2017 lag de focus op de verbetering van interne processen om gebruikersvragen beter en sneller te kunnen beantwoorden. Zodoende was de Klantenservice toegerust om de forse toename van klantvragen het hoofd te bieden, die volgde op de lancering van de Online Bibliotheek (zie hierboven) en de daarmee gepaard gaande verbeterde zichtbaarheid van en contactmogelijkheden met de Klantenservice. De Klantenservice behandelde in 2017 ruim 20.000 vragen, met een piek van ruim 3.000 vragen in juli.

Social Media

De KB ondersteunt haar klanten niet alleen via de Klantenservice, maar (uiteraard) ook via Social Media. Het aantal Facebookfans is met 27% gestegen tot 33.691. Via de sociale kanalen zijn in totaal 52.928 berichten/vragen afgehandeld. Dit zijn gemiddeld 145 berichten per dag. De gemiddelde responstijd per bericht bedroeg 54 minuten. Het primaire kanaal is Facebook. Op Twitter is de groei afgevlakt en er wordt met Instagram en Pinterest geëxperimenteerd om nieuwe groepen gebruikers te interesseren. Op Pinterest is dat met het initiatief #BoekperWeek. Eind 2017 bevatte het 16.000 gepinde boeken van deelnemers aan de uitdaging.

3.1.4 Verbeteren van toegang tot wetenschappelijke publicaties

Ook in 2017 zette de KB zich in voor vrije toegang tot met publieke middelen gefinancierde wetenschappelijke publicaties (open access). In de huidige situatie zijn er te veel mensen die zich de dure toegang tot deze publicaties niet kunnen veroorloven. Samen met partners in het wetenschappelijke netwerk (o.a. NWO, VSNU, Surf, DANS, ZonMW) presenteerde de KB op 9 februari 2017 het Nationaal Plan Open Science aan de (toenmalige) staatssecretaris van OCW. In dit plan spreekt de KB de ambitie uit om open access-publicaties beter toegankelijk te maken voor mensen die niet binnen de academische gemeenschap werken of studeren en dus geen gebruik kunnen maken van licenties die een universiteitsbibliotheek heeft betaald.

Om de toegankelijkheid tot hoogwaardige wetenschappelijke kennis voor haar eindgebruikers te vergroten, zorgt de KB er in 2017 ook voor dat zij de toegang tot de gelicentieerde collectie volledig digitaal aanbiedt. De papieren abonnementen, waarvoor gebruikers voorheen naar de KB moesten afreizen om ze in te zien, zijn hiermee opgeschort en het digitale aanbod is met deze strategie uitgebreid. Alle KB-leden hebben in 2017 online toegang tot de databases.

3.1.5 Meer digitale content: productie, afspraken en inkoop

Recordproductie digitalisering

De KB heeft met partners in 2017 forse stappen gezet met het digitaliseren van Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften. Binnen het Metamorfozeprogamma voor digitalisering van papieren erfgoed, zijn in totaal ruim acht miljoen pagina's uit de collecties van tientallen instellingen voorbereid. Ook is de succesvolle samenwerking tussen de KB en Google het afgelopen jaar verder uitgebreid met 80.000 titels uit de erfgoedcollecties van 9 erfgoedbibliotheken. In 2017 zijn meer dan 75.000 titels beschikbaar gesteld via de dienst Delpher. Het betreft onder meer door Google gedigitaliseerde titels uit de collecties van de UB Leiden en de universiteit van Utrecht, honderden gedigitaliseerde tijdschrifttitels en toonaangevende landelijke dagbladen als Trouw, Parool en Volkskrant.

Inkoop e-content

De KB Inkoopcommissie koopt ieder jaar centraal digitale content in voor openbare bibliotheken onder de noemer 'Basispakket'. Voor 2017 was het voornaamste doel continuering en uitbreiding van het aanbod.

De meeste licenties binnen het Basispakket werden na voorlegging aan de Adviesgroep (een groep van bibliothecarissen die interessante content selecteert, toetst aan de doelgroep en vervolgens voorlegt aan de KB Inkoopcommissie) gecontinueerd in 2017. Daaronder waren bijvoorbeeld de licenties op de databanken van NBD Biblion, Oefenen.nl, de Consumentenbond, Bereslim en Cursussen van de Bibliotheek.

Daarnaast werden nieuwe licenties gedurende het jaar afgesloten, die het inkoopproces van de Inkoopcommissie volgden (ideeën vanuit de branche worden voorgelegd aan de Adviesgroep; deze adviseert de KB Inkoopcommissie; de Inkoopcommissie besluit; de KB koopt in en maakt toegankelijk). In 2017 is wat betreft nieuw aanbod veel aandacht uitgegaan naar de inkoop van content t.b.v. mediawijsheid en het ontwikkelen van informatievaardigheden. Er liepen op dat gebied drie pilots die elk voor 12 maanden ingekocht waren: oefenprogramma's theorie-examen rijbewijs (met Theorie.nl), videotrainingen Leren Solliciteren (met de Levende Sollicitatiegids) en digitale cursussen Nederlands als Tweede taal (met BOOM uitgevers). Na evaluatie bij de deelnemende bibliotheken bleek de pilot met Theorie.nl zeer succesvol, maar de pilots met de Levende Sollicitatiegids en BOOM bereikten te weinig deelnemers (alleen de pilot met Theorie.nl werd daarom omgezet in een licentie voor 2018).

Het aanbod is in 2017 ook uitgebreid met pilots m.b.t. audiovisueel materiaal (FilmBieb i.s.m. CDR) en de Jeugd Uittrekselbank van NBD Biblion. Daarnaast is de inkoop van nationale kranten gerealiseerd (Financieel Dagblad en Persgroep in opbouw); een grote wens vanuit de branche. Als laatste is een start gemaakt met de inkoop en een verkenning of de branche en de leden een aanbod digitale tijdschriften interessant kunnen vinden als aanvulling op het Basispakket.

Buiten het aanbod werd in 2017 ook gewerkt aan verbetering van de toegang tot de content. De content uit het Basispakket werd stapsgewijs overgezet naar een zgn. EZproxy server: op basis van IP-herkenning van alle bibliotheekvestigingen kan de KB op deze manier simpel en via 1 eigen route toegang verschaffen (i.p.v. afhankelijk te zijn van toegang via routes van leveranciers). Voor de doelgroep Jeugd werd een eigen jeugdgeving ontworpen en ontwikkeld waarvan de eerste fase eind 2017 opgeleverd werd (Jeugdbibliotheek).

Overeenkomst KB – Stichting Lira ten behoeve van DBNL

Op 8 mei 2017 ondertekenden de KB en de collectieve beheersorganisatie Lira een overeenkomst waarmee de auteursrechten van schrijvers van in Nederland uitgegeven tijdschriften en boeken, die niet meer commercieel verkrijgbaar zijn, collectief geregeld worden voor DBNL. Dankzij dit contract kon een groot aantal eerder gedigitaliseerde teksten (voornamelijk uit tijdschriften) online beschikbaar worden

gesteld en komen de auteurs van de tijdschriftartikelen en boeken vanaf 2017 via Lira in aanmerking voor een vergoeding. Tevens biedt deze overeenkomst tussen KB en Lira een basis voor gesprekken in 2018 over een mogelijke verruiming van onze overige afspraken rondom beschikbaar stellen van in bulk gedigitaliseerd erfgoed.

Betere afspraken met uitgevers over meer titels

Hierboven (3.1.2) noemden we al de licentieovereenkomst die de KB en De Persgroep ondertekenden, die als effect zal hebben dat de KB alle titels waarvan het auteursrecht bij De Persgroep berust zal digitaliseren, opslaan en beschikbaarstellen (via Delpher). Ook met diverse andere uitgevers (WPG, Kluitman) en auteursrechtenorganisaties heeft de KB in 2017 deelovereenkomsten kunnen sluiten voor online beschikbaarstelling van naoorlogse 'out of commerce'-werken. Door het maken van deze afspraken heeft de KB eerste stappen gezet om te voorzien in een digitaal aanbod voor de tweede helft van de twintigste eeuw. De komende jaren wil de KB in gesprek met rechthebbenden en auteursrechtorganisaties voortbouwen op deze afspraken met als doel het digitale aanbod voor de naoorlogse periode aanzienlijk te vergroten.

Een deel van die gesprekken vindt plaats in het kader van de leenrechtuitspraak van het Europese Hof in november 2016. Voortvloeiend daaruit heeft de KB gesprekken gevoerd met zowel individuele uitgevers (zie ook hierboven) als met het Nederlands Uitgeversverbond (NUV) om het aanbod van actuele titels te verbeteren. Uitgangspunt was om te bekijken of dit kon binnen het huidige, klantvriendelijke en dus volgens de KB preferente model (one copy, multiple use). De KB heeft in 2017 veel aandacht besteed aan het bij uitgevers aangeven dat het noodzakelijk is dat er meer transparantie komt over de afrekening met de schrijvers, om ook die groep te overtuigen mee te doen aan digitaal uitlenen. De gesprekken met uitgevers over het beschikbaar stellen van alle e-books na een window van zes maanden worden gecontinueerd. Meerdere uitgevers hebben in het afgelopen jaar gekozen om volgens deze methodiek te werken en andere uitgevers zijn zelfs progressiever en leveren e-books al direct na verschijning aan Online Bibliotheek. Behalve de uitspraak van het Europese Hof zijn ook de ervaringen van de uitgevers in de afgelopen drie jaar belangrijk bij het uitbreiden van de collectie. Uitgevers hebben inmiddels kunnen constateren dat de Online Bibliotheek een interessant kanaal is, waarbij van kannibalisatie op de verkoop nauwelijks sprake lijkt te zijn.

3.1.6 Ontwikkeling Digitaal Magazijn

Veel aandacht is in 2017 uitgegaan naar voorbereidingen voor de vernieuwing van het Digitaal Magazijn, bij de buitenwereld beter bekend als het e-Depot van de KB. De huidige voorziening van het e-Depot dateert uit 2009 en is inmiddels toe aan vervanging en vraagt om schaalvergroting. Daartoe is gedurende het jaar een vernieuwingstraject opgestart door middel van het definiëren van de businesscase en het uitvoeren van een marktverkenning waarin gerenommeerde marktpartijen zijn gevraagd hun visie te geven op de volgende generatie van dit e-Depot. Dit heeft vertrouwen gegeven in

de mogelijkheid een voorziening te kunnen aanschaffen. Ook zijn daarmee goede uitgangspunten gecreëerd om in 2018 een aankooptraject te doorlopen.

Naast het vernieuwingstraject blijft de huidige voorziening gewoon in gebruik en worden publicaties middels de lopende productiestromen verwerkt en duurzaam opgeslagen. Afgelopen jaar is daar met succes een digitale productiestroom aan toegevoegd: het verwerken en duurzaam bewaren van e-books, aangeleverd via een Nederlandse distributiepartner. Daarnaast worden sinds december met succes open access-publicaties automatisch opgehaald uit de vrij toegankelijke databanken van de universiteitsbibliotheken. In 2018 zullen deze publicaties via een nieuwe workflow in het Digitaal Magazijn worden opgeslagen. Tot slot is het online register 'Keepers' voorzien van een update van alle digitale artikelen die de KB duurzaam bewaart, te vinden op <https://thekeepers.org/>. Binnen dit register wordt samengewerkt met andere internationale organisaties die zich bezig houden met duurzame digitale opslag.

3.2 Versterking van samenwerking met bibliotheken, wetenschap en erfgoed

Het staat nadrukkelijk in onze visie – vanuit de kracht van het geschreven woord dragen wij *als netwerkorganisatie* bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland – en in de titel van ons huidige beleidsplan (*De kracht van het netwerk*): de KB is een netwerkorganisatie. Vanuit die overtuiging realiseerden we in 2017 op twee manieren een betere netwerksamenwerking. Op de eerste plaats werkten we aan een versteviging van de positie die wij, al dan niet op basis van wettelijke verankering en andere afspraken, voor onszelf zien in de netwerken waarin wij opereren, door een aantal (met name digitale) zaken die de buitenwereld van ons als netwerkpartner mag verwachten op orde te krijgen en te verbeteren. Vanuit die in 2017 dus verder verstevigde basis ontplooiden we, ten tweede, in sterke netwerken al diverse activiteiten.

3.2.1 Verstevinging netwerkpositie

Vernieuwing Digitale Infrastructuur (VDI)

Onder het portfolio 'VDI' verstaan we de activiteiten die we verrichten om onze digitale infrastructuur op het niveau te krijgen dat nodig is om digitale dienstverlening te leveren op een kwaliteitsniveau dat van de KB verwacht mag worden. Die activiteiten hebben vooral de vorm van (vernieuwings)projecten. Ten tijde van de afsluiting van 2017 liepen er 41 dergelijke projecten. 28 projecten zijn in 2017 afgerond, 32 projecten zijn in 2017 gestart. De belangrijkste VDI-resultaten worden hieronder samengevat.

De Nationale Bibliotheekcatalogus (NBC+)

De KB is in 2017 gestart met kennisopbouw van de NBC+ en het onderliggende 'open zoekplatform' om deze strategische component zelfstandig te kunnen doorontwikkelen. Heraanbesteding van het beheer is in gang gezet. Er is een experimentele Linked (Open) Data-omgeving ontworpen en live-gebracht (<http://data.bibliotheken.nl/>).

Het Datawarehouse (DWH)

Het DWH van de KB is een databank die gegevens uit de hele openbare bibliotheekbranche aggregiert, harmoniseert en combineert. Zo kan inzicht worden verkregen in ontwikkelingen en trends. In 2016 is na een aanbestedingstraject de opdracht om een nieuw DWH te implementeren gegund. De eerste helft van 2017 is vervolgens besteed aan het implementeren van het nieuwe platform, de datamigratie vanuit het oude DWH en de productieovergang. In 2017 is het nieuwe datawarehouse opgeleverd en in gebruik genomen. Inmiddels zijn 80 openbare bibliotheken op het nieuwe DWH aangesloten en loopt het aansluitproces voor een groot deel van de overige 69. Aanpassingen aan het dataverkeer i.v.m. de nieuwe AVG-wetgeving bleken noodzakelijk. Voorbereidingen zijn getroffen om het DWH ook te kunnen gaan inzetten voor rapportages-op-maat (BI) en rapportages over het e-bookgebruik.

De gezamenlijke website-infrastructuur (WaaS)

Het gehele jaar 2017 is gestaag doorgewerkt aan verbetering en uitbreiding van het Website-as-a-Service-platform (WaaS), waar inmiddels 87 bibliotheekorganisaties (en de KB zelf) gebruik van maken. In 2017 zijn functionaliteit, toegankelijkheid en privacybescherming sterk verbeterd en is tegelijkertijd de digitale beveiliging op een hoger niveau gebracht.

Identity & access management (IAM)

Onder de noemer “basis op orde” is in 2017 gewerkt aan een cluster van projecten voornamelijk gericht op *identity en access management*, gestuurd door nieuwe uitgangspunten rondom (digitale) duurzaamheid, veiligheid, privacy (AVG) en toegankelijkheid. Gelijktijdige oplevering van de diensten/componenten uit dit cluster - *Authenticatievoorziening (AV)*, *Klantregistratiesysteem (KRS)*, *Gezamenlijk Inschrijven (GI)*, *Mijn Bibliotheek (MB)* en de *API-gateway* - zal in het 1^e kwartaal van 2018 plaatsvinden. Vervolgens worden alle van IAM afhankelijke diensten overgezet naar de nieuwe voorzieningen.

Interbibliothecair Leenverkeer (IBL)

De bestaande IBL-voorziening voor OB's (VDX) is in 2017 overgezet op nieuwe hardware, met slechts een korte dienstonderbreking. Tevens is een start gemaakt met de bouw van een opvolger van VDX wegens uitfasering van dit product vanaf 2019.

Nieuwe omgevingen voor metadata-beheer

Om de gebruikers van de diensten van de KB beter en zorgvuldiger te ondersteunen bij het zoeken naar informatie en het vinden van de door hen gewenste titels/objecten heeft de KB in 2017 extra aandacht besteed aan de samenhang en de verbetering van de metadatasystemen van de KB. Dit heeft geleid tot vernieuwde uitgangspunten voor het vastleggen van metadata.

In 2017 bleek dat de eisen die de KB stelde aan het catalogiseersysteem 'Worldshare' niet voldoende gerealiseerd konden worden. Om deze reden neemt de KB niet verder deel aan het UKB-project voor implementatie van dit systeem. Het afzien van deelname aan het UKB-project gaf tijd en ruimte om na te denken wat de KB dan werkelijk nodig heeft en welke impact dit heeft op de bestaande architectuur. Dit heeft ons geholpen een weg in te slaan naar vernieuwing die aansluit bij onze ambitie om metadata vooral open en flexibel in te zetten en ons te richten op het leggen van verbindingen in plaats van het dupliceren van metadatabestanden.

In 2018 wordt dit als nieuw uitgangspunt gehanteerd bij de keuzes die we maken voor de inrichting en de bijbehorende systemen. Ook is besloten om de doorontwikkeling van het Open Zoekplatform in huis onder te brengen met als doel uiterlijk eind 2019 onafhankelijk te zijn van externe leveranciers.

Uitvoeren Haalbaarheidsonderzoek Collectief Landelijk Bibliotheekstelsysteem

In 2016 startte de KB, naar aanleiding van vraag uit de branche en op verzoek van het ministerie van OCW, het onderzoek naar de haalbaarheid en wenselijkheid van een collectief landelijk bibliotheekstelsysteem (CLB). Een afgestemde digitale infrastructuur, waar het CLB een onderdeel van is, biedt voordelen in de samenwerking tussen bibliotheken en maakt versnelling van innovatie en verlaging van de kosten mogelijk. Als vervolg op de onderzoeken en informatiebijeenkomsten heeft de KB eind juli 2017 een draagvlakpeiling uitgeschreven onder openbare bibliotheken. De draagvlakpeiling had tot doel de deelnamebereidheid van de openbare bibliotheken in kaart te brengen.

Het resultaat is dat een meerderheid (89%) van de openbare bibliotheken heeft aangegeven, onder voorwaarden, door te willen gaan met een CLB. Samen vertegenwoordigen zij 76% tot 86% van de inwoners van Nederland. Preciezer percentages kunnen niet worden gegeven omdat een groep bibliotheken zowel 'ja' als 'nee' heeft geantwoord. In de groep voorstanders zijn alle vijf soorten bibliotheeksystemen vertegenwoordigd.

De uitslag voldoet grotendeels aan de voorwaarden die eerder door de KB werden gesteld om door te gaan. Deze voorwaarden gingen uit van 90% van de stichtingen, 70% van de inwoners en vier van vijf bibliotheeksystemen.

Lancering vernieuwd KB Lab (lab.kb.nl)

Op 11 april 2017 lanceerden we het vernieuwde KB Lab. Hier vinden gebruikers data en applicaties voor vernieuwend computationeel onderzoek met de digitale KB- en Delphercollecties. Sinds 2014 werkt de KB actief samen met digital humanities-onderzoekers om te experimenteren met nieuwe manieren van digitaal onderzoek en het doen daarvan te stimuleren. De resultaten van deze projecten worden verzameld op het KB Lab. Hierdoor worden de datasets en de tools toegankelijker voor hergebruik en het bevordert het gebruik van de grote digitale en gedigitaliseerde collectie van de KB en haar partners als big data. In de periode dat het KB Lab online was in 2017 hebben we met de website ruim 4.100 gebruikers bereikt in zo'n 6.100 sessies. Gezien de veronderstelde omvang van de groep van data-

onderzoekers is dit een prachtig resultaat. Deze bezoekers krijgen de beschikking over tools als de Frame Generator die taalonafhankelijk denkkaders kan herkennen in grote verzamelingen tekst, de KB Lab Bot die de collectie van Het Geheugen van Nederland toegankelijker maakt via Facebook en de zoekinterface SIAMESE die visueel vergelijkbare krantenadvertenties vindt. Daarnaast is er de beschikking over de KBK-1M dataset, een verzameling van ruim 1.6 miljoen afbeeldingen uit de krantencollectie die via DANS, het Nederlandse instituut voor permanente toegang tot digitale onderzoeksgegevens, te verkrijgen is, en getrainde datasets voor machine learning-toepassingen en named entity recognition. Elke week wordt de website aangevuld met nieuws, blogs, evenementen, data of tools die we samen met partners in het binnen- en buitenland bedenken, ontwikkelen en toepassen.

3.2.2 Netwerkactiviteiten

Internationale oriëntatie

In 2017 heeft de KB veelvuldig contact gehad met andere nationale bibliotheken, om zo de eigen inspanningen te vergelijken met *peers* in het buitenland, inspiratie op te doen voor bijvoorbeeld het nieuwe meerjarenbeleidsplan (dat in 2018 wordt geschreven) en om kennis te delen met collega's. Een voorbeeld daarvan is dat mw. Knibbeler, algemeen directeur van de KB, in oktober *key note speaker* was bij het Noorse bibliotheekcongres. Ook werden werkbezoeken aan de nationale bibliotheken van België, Frankrijk, Duitsland en Engeland afgelegd en ontvingen we delegaties uit die landen. Intern organiseerden we een serie 'spiegelsessies', waarin KB-experts presenteerden welke activiteiten buitenlandse collega-instellingen ontplooiën op hun vakgebied. In dit kader kan ook niet onvermeld blijven dat de KB tijdens het Duitse *Bibliothekscongress* in juni in Frankfurt een samenwerkingsovereenkomst met BID (de Duitse koepel van bibliotheekorganisaties) ondertekende om Nederland als gastland te presenteren tijdens de Bibliothekartage in Leipzig in 2019. Deze bijeenkomst vindt elke drie jaar plaats en wordt door meer dan vierduizend bibliothekmensen bezocht. In het verlengde van het congres start een driejarige samenwerking gericht op intensivering van kennisdeling tussen de twee landen.

Huis van het boek

Eind 2016 heeft de Raad van Cultuur op grond van de Subsidieregeling culturele basisinfrastructuur 2017 – 2020 subsidie toegekend aan Museum Meermanno | Huis van het Boek. Dat was ook goed nieuws voor de KB, omdat Meermanno en de KB, die al jarenlang intensief samenwerken, het subsidievoorstel gezamenlijk indienden. Om deze samenwerking verder vorm te geven heeft de KB voor de jaren 2017-2018 een programmacoördinator/projectleider aangesteld om de samenwerking vanuit de KB op te zetten.

Uitgangspunt voor deze samenwerking is het Activiteitenplan 2017-2020, dat de basis vormt voor de subsidietoekenning van de Raad van Cultuur. Het nieuwe plan houdt kortgezegd in dat het Huis van het Boek haar activiteiten via drie kanalen zal gaan inzetten, rondom verschillende thema's, met als doel het

publieksbereik van het museum aanzienlijk te vergroten. Dat gebeurt onder meer door presentaties en tentoonstellingen in het museum, activiteiten in samenwerking met de openbare bibliotheken en via een online kanaal.

De eerste gezamenlijke tentoonstelling binnen het nieuwe Huis van het Boek, 'De kunst van lezen. Van William Kentridge tot Wikipedia', opende op 17 november. Het onderwerp van deze tentoonstelling, samengesteld door collega Paul van Capelleveen, is het lezen zelf: hoe werkt lezen eigenlijk en hoe ga je als lezer om met woorden, geluiden en beelden die tegelijk op je af komen? Twintig kunstenaars uit onder andere Amerika, Nederland, Engeland, Frankrijk, Australië en Zuid-Afrika werkten eraan mee.

In oktober is gestart met een merkstrategietraject voor het Huis van het Boek met als doel het Huis van het Boek (profiel, doelgroep, merk) duidelijk te positioneren. Na afronding daarvan zal (in het tweede kwart van 2018) het Huis van het Boek officieel gelanceerd worden.

Versterken van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

Sinds 2015 werkt de KB samen met andere nationale erfgoedbeherende instellingen aan de realisatie van de Nationale Strategie voor Digitaal Erfgoed. Deze strategie richt zich op het vergroten van de maatschappelijke waarde van digitaal erfgoed informatie door een hechtere samenwerking binnen het erfgoed domein, resulterend in (digitaal) beter houdbare, bruikbare en zichtbare erfgoedcollecties. Het Netwerk Digitaal Erfgoed is meer dan een programma-organisatie en zal uiteindelijk als echt netwerk gaan functioneren. Dit stelt eisen aan de governance. In de eerste jaren regisseerde OCW het netwerk. In 2017 namen de deelnemers van het netwerk zelf de regie op het realiseren van de ambities van de Nationale Strategie. Dit doen zij vanuit de overtuiging dat de komende drie tot vijf jaar essentieel zijn voor het realiseren van deze ambities. De deelnemers van het NDE dragen in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor het slagen daarvan, als sterke partijen in een breder veld van instellingen met dezelfde ambitie.

Inmiddels ondersteunt een programmabureau het Netwerk Digitaal Erfgoed in het uitvoeren van de activiteiten van de werkprogramma's, het zorgdragen voor communicatie, netwerkvorming en kennisdeling, het inrichten van overlegstructuren en het onderzoeken en inrichten van een passende rechtsvorm of -persoon voor de toekomst. Daar zal ook de huidige stichting Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD) in opgaan.

In 2017 heeft de KB de verbinding met het Netwerk Digitaal Erfgoed structureel verankerd door de besturing van de verschillende werkprogramma's (Zichtbaar, Bruikbaar en Houdbaar) te verbinden met de verantwoordelijkheden van haar directieteamleden. Verder is een toenemend aantal medewerkers inhoudelijk betrokken bij de uitvoering van de verschillende programma's. De verwachting is dat de ontwikkelingen in de domeinen van erfgoed (NDE) en wetenschap (CLARIAH) steeds meer zullen gaan samen vallen, de KB hoopt daar aan bij te dragen vanuit haar verantwoordelijkheid als knooppunt met de uitwerking van de ambities voor de Nationale Digitale Bibliotheek.

Gezamenlijke klantbenadering en consortium

De KB werkte samen met de openbare bibliotheken verder aan het opzetten van een gezamenlijke benadering van de klant in het OB-domein. Voorbeelden van concrete vormen van samenwerking zijn de deelname van de KB in het marketing team van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), de samenwerking in de campagne 'De bibliotheek maakt je rijker' en het opzetten van een gezamenlijke marketingkalender voor alle campagnes in het netwerk. Daarnaast werd verder overlegd over de inrichting van een consortium van de KB en de openbare bibliotheken (vertegenwoordigd door de VOB), als instrument om digitale klanten in het OB-domein te registreren en hun gegevens uit te wisselen binnen de grenzen van de privacy-wetgeving. De gekozen rechtsvorm voor dit consortium is de stichting 'Klantgerichte benadering vanuit het netwerk'. Het vaststellen van de scope van de bevoegdheid van deze stichting nam in 2017 meer tijd dan verwacht; de oprichting is nu gepland voor de eerste helft van 2018.

Midterm review Wsob

In 2017 heeft de KB intensief meegewerkt aan een midterm review van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). De midterm review is eind 2017 aan de Tweede Kamer aangeboden door de minister van OCW. De midterm review is gebaseerd op kwantitatieve gegevens over 2015 en 2016, de eerste twee jaren van de Wsob, verzameld door de KB en op een onderzoek van Kwink Groep naar een aantal onderwerpen dat bijzondere aandacht heeft gehad tijdens de parlementaire behandeling van de Wsob. Uit de midterm review komt een positief beeld naar voren over de ontwikkeling van de sector. De bibliotheek van nu draagt actief bij aan maatschappelijk ontwikkelingen, (digitale) basisvaardigheden van inwoners en sociale cohesie. Uit de midterm review blijkt ook dat de samenwerking in het netwerk in ontwikkeling is. Deze samenwerking wordt ondersteund vanuit een gezamenlijk collectieplan, een innovatieagenda en landelijke programma's als Basisvaardigheden en Kunst van Lezen.

Versterking van collectie door sectorbrede samenwerking

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen bepaalt dat de KB eens in de vier jaar, in overeenstemming met de OB-sector, een collectieplan voor het netwerk vaststelt. Het collectieplan moet de samenhang tussen de fysieke en digitale collecties bewerkstelligen. De deelnemers aan het netwerk dienen hun collectiebeleid op basis van het collectieplan te voeren. Om uitvoering te geven aan het Gezamenlijke Collectieplan is in 2017 onder coördinatie van de KB een uitvoeringsagenda opgesteld waarin de afspraken uit het collectieplan zijn onderverdeeld in zes clusters: Nieuw kader plusfunctie, Alternatief fysiek IBL, Profiel en Jaarplan e-content, Film en bladmuziek, Monitorfuncties en Lokale Bibliotheken.

In 2017 lag de focus op de herijking van de Plusfunctie. Veertien lokale openbare bibliotheken hebben een bijzondere collectiefunctie waarbij zij een brug vormen tussen de universiteitsbibliotheken en de reguliere openbare bibliotheken door het beheren van een specifiek wetenschapsdomein. In 2017 is een scenario ontwikkeld voor een toekomstbestendige Plusfunctie, waarbij 'plusbibliotheken' in de

toekomst meer netwerkgericht en breder (fictie en non-fictie) zullen werken. Afstemming met de landelijke digitale collectie die wordt ingekocht door de KB is hierin een belangrijke pijler.

Innovatie openbare bibliotheken

De KB heeft in 2017 samen met de Samenwerkende POI's (SPN), de VOB en de drie overheidslagen OCW, IPO en VNG de 'Actieagenda voor innovatie 2017-2018' uitgebracht voor de uitvoering van innovaties in het lokale bibliotheeknetwerk. Deze Actieagenda beschrijft de rollen in het netwerk en het belang van het versterken van innovatiekracht door te focussen op vijftien thema's. SPN heeft het initiatief en is van start gegaan met het inrichten van 'communities of practice' voor de vijftien innovatiethema's die door het bibliotheekveld zijn gekozen. Deze themagroepen hebben hun plannen uitgewerkt, gerelateerd aan de drie innovatiefasen in de Actieagenda: ideeontwikkeling, experiment en implementatie. De KB participeert in de organisatie en als deelnemer in voor haar relevante communities.

Om het proces digitaal te faciliteren heeft de KB de Innovatiebieb (www.innovatiebieb.nl) ontwikkeld, om innovaties en materialen met elkaar te delen. De herbouw van het kennisdelingsplatform Biebtobieb is in 2017 voorbereid en wordt gekoppeld aan de Actieagenda.

De VOB heeft in 2017 het innovatietraject 'Route 2020' afgerond. De SPN, VOB en KB hebben daarop afgesproken het traject in 2018 in gezamenlijkheid voort te zetten en de opgedane kennis en methodiek te integreren in de aanpak van de Actieagenda. Parallel aan de inzet op het innovatiebeleid is de KB in 2017 gestart om vanuit 'Van bibliotheek naar beter' ondersteuning te bieden aan bibliotheken bij het ontwikkelen van innovaties.

De KB stelde in 2017 €200.000,- beschikbaar in het kader van de tijdelijke subsidieregeling Innovatiegelden 2017-2018. Op advies van de Innovatieraad heeft de KB in 2017 een subsidie verstrekt aan acht innovatieve bibliotheekprojecten. De projecten presenteren zich op de jaarlijks door de KB georganiseerde innovatiedag.

Ontwikkelen Basisvaardigheden (Preventie en curatie laaggeletterdheid)

'De Bibliotheek & basisvaardigheden' is een landelijk programma van de KB en SPN waarin bibliotheken ondersteund worden bij het opzetten van dienstverlening op het gebied van basisvaardigheden. Het gaat dan om lezen, schrijven en digitale vaardigheden, maar ook steeds meer om vaardigheden op het gebied van werk & inkomen, financiën & recht en gezondheid & welzijn.

Bibliotheken hebben hun aanbod op het gebied van taal en digitaal goed op de rit. Zo heeft 95% van de bibliotheken een taalaanbod en aanbod op het gebied van digitale vaardigheden (denk aan 'Klik & Tik' en 'Digisterker'). Daarnaast zien we dat steeds meer bibliotheken hun aanbod uitbreiden richting de bovengenoemde domeinen. Zo bieden in 2017 ongeveer dertig bibliotheken walk & talk-bijeenkomsten (netwerkbijeenkomsten voor werkzoekenden) aan. In samenwerking met het ministerie van

Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is een drietal pilots gestart waarbij de bibliotheek mensen helpt met zorgvragen. Burgers worden dan door de bibliotheek verbonden met maatschappelijk dienstverleners en zorg- en welzijnsinstellingen die hen weer verder kunnen helpen. Daarnaast faciliteert de bibliotheek bijvoorbeeld spreekuren van maatschappelijk dienstverleners en organiseren ze bijvoorbeeld lotgenotenbijeenkomsten zoals mantelzorgcafés en dementiecafés.

In het kader van de samenwerking met de Belastingdienst boden nagenoeg alle bibliotheken in 2017 ICT- en printfaciliteiten en digivaardigheids cursussen aan en boden maar liefst tachtig bibliotheken invulhulp bij de belastingaangifte.

Daarnaast heeft 'De Bibliotheek & basisvaardigheden' ook flinke stappen gezet op het gebied van deskundigheidsbevordering van bibliotheekmedewerkers, kennisdeling, monitoring, effectmeting, onderzoek en marketing. De KB is in dat kader op landelijk niveau allianties aangegaan met onder andere de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en VWS en de Raad voor Rechtsbijstand, stichting Lezen & Schrijven en SeniorWeb.

Verbeteren Toegankelijkheid

De implementatie van het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap heeft in 2017 verder vorm gekregen. De rol van de bibliotheken en de KB bij het toegankelijk maken van informatie is benoemd in het implementatieplan voor het verdrag dat door het ministerie van VWS in 2017 is aangeboden aan de Tweede Kamer. De KB neemt deel aan een overleg rondom toegankelijkheid van informatie met als eerste resultaat voorlichtingssessies voor uitgevers over toegankelijk publiceren, georganiseerd door Dedicon (een onafhankelijke stichting, gespecialiseerd in het toegankelijk maken van geschreven informatie voor mensen met een leesbeperking). Om de diensten van de KB zelf in de nabije toekomst toegankelijker te maken, is gestart met de werving van een coördinator. In het kader van de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking is een onderzoek uitgevoerd naar het gebruik van e-books door de doelgroep en zijn er diverse pilots uitgevoerd binnen het programma 'digitale Bibliotheek op school'.

De VN-agenda 2030 benoemt 17 doelen (*sustainable development goals*) waardoor een inclusieve en duurzame samenleving dichterbij komt. De KB heeft samen met UKB, VOB en SHB in FOBID-verband aandacht gevraagd voor de rol van de bibliotheken hierbij. Hiervoor is een sessie georganiseerd op de KB-OB dag in oktober en een folder "Bibliotheken & de duurzame samenleving" beschikbaar gesteld waarin de bijdrage van bibliotheken aan de *sustainable development goals* wordt beschreven.

Aangepast lezen

Eén van de taken van de KB is de instandhouding van de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking. De doelstellingen en visie voor dit zogenaamde 'Aangepast Lezen' zijn in april 2017 vastgesteld in het Beleidskader Aangepast Lezen. Voor de uitvoering zijn net als vorige jaren instellingssubsidies verleend aan Bibliotheekservice Passend Lezen (BPL), Dedicon en CBB.

Er is in 2017 veel aandacht besteed aan het vergroten van het bereik door de dienst Passend Lezen meer onder de aandacht te brengen van bibliotheken en door de start van een project waarin vrijwilligers potentiële gebruikers informeren over en helpen met het gebruik van de dienstverlening van Bibliotheekservice Passend Lezen. Daarnaast is onderzocht hoe deze specifieke klant beter bediend kan worden door middel van een onderzoek naar het gebruik van e-books door blinde en slechtziende lezers. Het onderzoek biedt veel informatie om verder te werken aan de toegankelijkheid van e-books voor mensen met een leesbeperking. De Braille Autoriteit is opgericht. Hierin werken Nederlandse en Vlaamse niet-commerciële instellingen samen om effectieve, breed gedragen standaarden te creëren voor brailleschrift voor het hele Nederlandse taalgebied. Ook zijn er pilots opgezet om Aangepast Lezen te laten aansluiten bij de Bibliotheek op school, waardoor binnen scholen de kennis over leesbevordering en de bibliotheekvoorziening voor kinderen met een leesbeperking wordt vergroot.

Nationaal Bibliotheekcongres

Het door de KB in samenwerking met de OB-sector georganiseerde jaarlijkse Nationale Bibliotheekcongres vond in 2017 plaats in Assen. Doelstelling van dit congres is bijdragen aan kennisdeling en samenwerking bevorderen binnen en met de openbare bibliotheek-sector. Het programma werd opgebouwd rondom het thema Jeugd. Het middagprogramma werd weer met veel enthousiasme samengesteld door collega's uit het veld. Tijdens het plenaire programma spraken onder andere Stine Jensen, Jacob Laerkes en Jan Terlouw. Tevens nodigden we collega's uit Denemarken uit om hun ervaringen te delen. Er waren 1.012 aanwezigen, 53 deelsessies en 26 stands op het inspiratieplein. Voor de thuisblijvers legden we verslag op het biebtobieb-platform en deelden we vier studio gesprekken (door Petra Possel) via ons youtube-kanaal.

Onderzoek voor en met de openbare bibliotheeksector

De KB heeft een coördinerende rol op het gebied van onderzoek voor de openbare bibliotheeksector en stimuleert de uitvoering van onderzoek in dat veld. In 2017 zijn verschillende langer lopende onderzoeklijnen gecontinueerd en uitgezet en verschillende kortlopende onderzoeken zijn ondersteund en gestimuleerd. Zo zijn er via het Bibliotheekonderzoekplatform zes onderzoeken uitgevoerd die de ontwikkeling en professionalisering van de bibliotheek op verschillende van haar maatschappelijke functies in kaart brengen (o.a. rondom de thema's basisvaardigheden, voor- en vroegschoolse educatie, samenwerking met het onderwijs). Binnen het programma Meten Maatschappelijke Opbrengst is – in samenwerking met POI's en openbare bibliotheken – gewerkt aan een landelijke strategie, gezamenlijke aanpak en een betere samenwerking en kennisdeling op het gebied van effectmeting. Ook is het fundament gelegd voor de vernieuwing van de Bibliotheekmonitor, de website die op basis van betrouwbare en onafhankelijke informatie ontwikkelingen in de bibliotheeksector beschrijft en in maatschappelijke en historische context plaatst. De website wordt in de eerste helft van 2018 gelanceerd. Vanuit twee gehonoreerde KIEM-aanvragen is een onderzoekssamenwerking opgestart met de TU-Delft en de Hogeschool Rotterdam rondom het onderwerp 'makersplaatsen in bibliotheken'. In opdracht of met steun van de KB zijn, tot slot, verschillende onderzoeken uitgevoerd over het

leesgedrag van Nederlanders (SCP); het lees-leen en koopgedrag van Nederlanders (vier onderzoeken door GFK, in samenwerking met Stichting Marktonderzoek Boekenvak).

Jeugdbibliotheek

Een heel concreet samenwerkingsdoel voor 2017 was om via het programma Kunst van Lezen (in samenwerking met de Stichting Lezen) 1.000.000 kinderen van 0-12 jaar te bereiken met leesbevorderingsactiviteiten is bijna gehaald: 869.500 kinderen werden bereikt. 617.000 daarvan bereikten we via de bibliotheek op School. Liefst 127 bibliotheken participeerden in 2017 in dit programma.

De KB heeft op basis van jeugdstrategie (#JeugdstrategieXL) de jeugdbibliotheek.nl ontwikkeld voor de doelgroep 9-12 jaar. In 2018 zal op basis van marktonderzoeksinzichten de jeugdbibliotheek worden uitgebreid naar andere leeftijdsgroepen. De KB heeft daarnaast gewerkt aan pilots mediaopvoeding en fablabs. Het bibliotheeknetwerk deed mee met Week van de Mediawijsheid met de game Mediamasters, waaraan 130.000 kinderen hebben deelgenomen.

Afgelopen jaar is een proef gedaan met Ebooks in het voortgezet onderwijs. Er zijn zo'n 36.000 actieve jeugd ebook-accounts met gemiddeld 3,8 uitleningen per actief account.

4. Organisatie en bedrijfsvoering

Op verschillende niveaus is in 2017 gewerkt aan het realiseren van de randvoorwaarden die benodigd zijn voor het halen van de doelstellingen uit het beleidsplan. Belangrijke aspecten van die randvoorwaarden zijn de organisatiewijziging 2017, verbeteren digitale veiligheid, huis op orde en de aanstelling van een functionaris gegevensbescherming.

4.1 Huisvesting

Omdat het einde van de levensduur van het huidige KB-complex in zicht is, werkt de KB al enige jaren aan het organiseren van een toekomstbestendige huisvesting van de KB, prettig en functioneel voor zowel bezoekers, medewerkers als uiteraard collecties. Ook in 2017 was dit de belangrijkste randvoorwaarde waaraan gewerkt werd. Het is een project waarin de belangen van veel partijen samenkomen en waarin de KB dus doorlopend afstemming zoekt met met name het ministerie van OCW, de gemeente Den Haag en het Rijksvastgoedbedrijf. Begin 2017 heeft de KB, na een Bestuurlijk Overleg waarin naast de bestuursvoorzitter en algemeen directeur van de KB ook de betrokken staatssecretaris, wethouder en directeur-generaal aanwezig waren en besloten werd af te zien van de te kostbare renovatieplannen en in beginsel voor nieuwbouw te kiezen, meer regie op de eigen herhuisvesting genomen. Daarbij werd voor zelfstandige herhuisvesting in een nieuw te bouwen pand in de gemeente Den Haag gekozen. Sindsdien is gewerkt aan het opstellen van een eigenstandige visie op die herhuisvesting, het voorbereiden van de vertaling daarvan in een (in dit stadium primair ruimtelijk) initieel programma van eisen en het bepalen van de overbruggingsstrategie.

De huisvestingsvisie is gebaseerd op de vier kernwaarden van de KB (zie ook hierna): (ook) het gebouw moet verbindend, vernieuwend, betrouwbaar en open zijn. Opvallend element uit de visie is de functiescheiding: de depotfunctie zal elders (in een high-tech, gerobotiseerd magazijn) ondergebracht worden dan de publieks- en kantoorfunctie. De visie is opgesteld met medewerking en hulp van veel KB'ers, getoetst bij diverse externe belanghebbenden en uiteindelijk in december vastgesteld door het ABC. In dezelfde vergadering besloot het ABC de periode tussen nu en de realisatie van de nieuwbouw te overbruggen door middel van (verlengde) instandhouding van het huidige complex. Met het Rijksvastgoedbedrijf wordt gekeken naar het uitgesteld onderhoud en asbest- en brandveiligheid. Bovendien vindt met het RVB afstemming plaats over de uiteindelijke kostenverdeling inzake de huisvestingsvraagstukken.

4.2 Uitvoering Organisatiewijziging 2017

De KB organisatiestructuur is in 2017 gewijzigd om een grotere slagvaardigheid te creëren. Deze slagvaardigheid is noodzakelijk om de ambities van de KB als nationale bibliotheek van Nederland te kunnen verwezenlijken. De strategische focus van de sectoren van de KB is aangescherpt met als doel de onderlinge samenwerking te kunnen verbeteren. De ICT-functie van de KB is daarnaast aangepast om beter te kunnen groeien naar een ICT-gedreven organisatie. De nieuwe organisatie-indeling van de sector Bedrijfsvoering legt de focus van deze sector op servicegerichtheid en maakt de ontwikkeling naar integraal management in de KB mogelijk. Het '3 lines of defence' model is in de KB gehanteerd ter ondersteuning van integraal management en om een onafhankelijke risk en compliance bedrijfsfunctie te realiseren. Deze bedrijfsfunctie is passend voor de KB sinds de invoering van de Wsob in 2015 en de daarbij horende uitbreiding van het budget en complexiteit in operatie. In deze opzet zijn de businesssectoren als eerste lijn primair verantwoordelijk voor de realisatie van de KB doelen. De tweede lijn adviseert en ondersteunt de eerste lijn hierbij. De derde lijn zorgt voor een onafhankelijke toets op

de sturing en beheersing in de organisatie en maakt een interne leercyclus mogelijk. Naast een wijziging in de organisatiestructuur is er ook aandacht geweest voor verbetering van inzicht in huidige en benodigde kennis & competenties (strategisch personeelsplan), leiderschapsontwikkeling en het grote belang van goede onderlinge communicatie.

4.3 Verbeteren Digitale Veiligheid

De missie van het programma Versterken Digitale Veiligheid is om de KB een digitaal veilige toekomst te bieden. Een toekomst waarin wij als KB onze organisatie voor dit doel hebben ingericht; aantoonbaar aan onze wettelijke verplichtingen voldoen; goed voorbereid zijn op diverse incidenten en crises, zoals het lekken van persoonsgegevens; bijdragen aan een veilige opslag en beschikbaarstelling door bijvoorbeeld het classificeren van data; het beschermen van onze dienstverlening ten behoeve van de Nationale Digitale Bibliotheek; én veiliger zijn door samenwerking met organisaties en leveranciers buiten de KB door middel van kennisdeling en het verstevigen van de keten.

In 2017 is op al deze doelen voortgang geboekt. Zo is onze organisatie verstevigd door de benoeming van een Coördinator Gegevensbescherming (CISO) en van een (aanvankelijk kwartiermaker) Functionaris Gegevensbescherming (FG). Verder zijn onze data geclassificeerd en is er een project gestart ter voorbereiding op de nieuwe wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die in 2018 van kracht wordt. Binnen dit project wordt onder andere een tool geïmplementeerd voor het Register van Verwerkingen, privacybeleid opgesteld en zijn er diverse informatiesessies gehouden voor proceseigenaren en productmanagers. Ons crisismanagementteam heeft haar vaardigheden getoetst in een cybercrisisoefening en de bevindingen daaruit zijn omgezet in acties om deze te verstevigen. Daarnaast is het verhogen van het informatiebeveiligingsbewustzijn uitgeroepen tot speerpunt voor 2018, is gestart met het geven van tips op het intranet om veiliger te werken en is een denktank met collega's uit diverse sectoren en functies opgericht om met het programma mee te denken. Ook is er een werkgroep gestart om het informatiebeveiligingsbeleid eenduidig op te schrijven. Daarnaast is er een actieplan gemaakt om alle bevindingen die uit een security scan uit 2016 kwamen aan te pakken. Ook doet het programma mee aan een overkoepelende OCW werkgroep, waarin diverse dienstonderdelen en ZBO's kennis delen over de invoering van de AVG.

4.4 Huis op orde

De KB is een organisatie in verandering: klantfocus, verantwoordelijkheden worden dieper in de organisatie belegd en een vorm van integraal management is ingevoerd. Dat heeft consequenties voor de wijze waarop medewerkers en management inzicht hebben in financiële, HRM- en inkoopgegevens. Huis op orde is het traject waarin de KB haar werkwijzen en ondersteunende systemen optimaliseert. In 2017 zijn de HRM/BV processen vereenvoudigd en (her)beschreven. Functioneel beheer voor de applicatie Exact is als aparte functie ingericht en er is gestart met het gebruiksvriendelijker maken van processen in Synergy. Daarnaast is er een bewerkersovereenkomst gesloten voor Planon (en zijn we met Exact nagenoeg zo ver) met als doel de verantwoordelijkheden voor het omgaan met persoonsgegevens

op een juiste manier vast te leggen. Ook is er gewerkt aan het verder versterken van de veiligheid van Exact en Synergy door versleuteling van de data.

4.5 Letterlijk van waarde

In het voorjaar van 2017 is er een interne waardenwerkgroep opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende afdelingen. Doel van de werkgroep is om de kernwaarden van de organisatie te 'laden' in de organisatie en om medewerkers te stimuleren de waarden toe te passen in het werk. De organisatiewaarden zijn in 2016 als volgt vastgesteld:

1. Vernieuwend
2. Verbindend
3. Betrouwbaar
4. Open

Eerste actie van de werkgroep was een nulmeting van de bekendheid van de waarden onder medewerkers. Deze meting gaf aanknopingspunten om van start te gaan met interne acties om de waarden meer tot leven te brengen. In juli werd op feestelijke wijze en in aanwezigheid van een grote groep belangstellenden de interne campagne Letterlijk van Waarde gelanceerd. De campagne beoogt de kernwaarden via met name posters, intranetpublicaties en workshops meer zichtbaar, herkenbaar en werkbaar te maken voor alle medewerkers van de KB.

4.6 Personele ontwikkeling

Op 31 december 2017 bedroeg de bezetting van de KB 371,10 fte, waarvan 298,00 fte met een vast contract. De vastgestelde formatie is 351,56 fte. Uitzendkrachten, stagiaires en ZZP'ers zijn niet in dienst bij de KB maar hun kosten worden meegeteld in de personeelslasten.

Wij hebben een start gemaakt met de strategische personeelsplanning van de KB door in samenspraak met het management van de KB de gewenste ontwikkeling van kwaliteiten en aantallen op de langere termijn te verkennen. De planning zal het mogelijk maken om binnen de sectoren gericht te sturen op in-, door- en uitstroom van capaciteit en ontwikkeling van kwaliteit. In de loop van 2017 is gestart met sturen op het optimaliseren van de verhouding tussen interne en externe capaciteit. Tevens is in 2016 een aanbestedingstraject Inhuur externen uitgevoerd waardoor vanaf 2017 de inhuur van externen conform de geldende wet- en regelgeving werd uitgevoerd door gespecialiseerde brokers. Daarnaast is overgestapt op het werken met resultaat- en ontwikkelafspraken voor alle afdelingen en teams.

Formatie/bezetting KB naar sector/afdeling in fte (peildatum 31/12/2017)				
	vast	tijdelijk	project	totaal
Directie en staf	1,8			1,8
Directiesecretaris	1,0	0,6		1,6
Corporate Communicatie	8,5	1,0		9,5
Bibliotheekstelsel	5,6	1,6		7,2
Marketing & Diensten	89,1	14,7	0,5	104,3
Verwerking & Behoud	81,1	11,2	16,1	108,4
Innovatie & Ontwikkeling	67,0	13,4	9,1	89,5
Bedrijfsvoering	44,0	4,9		48,9
Eindtotaal bezetting	298,0	47,4	25,7	371,1
Totaal formatie op 31-12-2017				351,6

Leeftijdsofbouw KB in aantallen personen (peildatum 31/12/2017)			
	man	vrouw	totaal
tot 25 jaar	2	3	5
25-34	15	36	51
35-44	52	53	105
45-54	54	67	121
55-64	79	54	133
vanaf 65 jaar	6	2	8
Eindtotaal	208	215	423

Verdeling voltijd-en deeltijdmedewerkers uitgesplitst naar geslacht (peildatum 31/12/2017)			
	man	vrouw	totaal
deeltijd	55	117	172
voltijd	153	98	251
Eindtotaal	208	215	423

4.7 Financiën

Het boekjaar 2017 wordt afgesloten met een positief resultaat van € 808K. Dit resultaat is grotendeels toe te schrijven aan de hogere inkomsten, met name additionele rijksbijdragen. Daarbij dient aangemerkt te worden dat onderbestedingen van geoordeelde gelden e-content toegevoegd moeten worden aan het Bestemmingsfonds E-content. Het positieve exploitatiesaldo van € 808K wordt als volgt verdeeld: bestemmingsreserve huisvesting € 1.000K, bestemmingsreserve huisvestingsprojecten € 250K en bestemmingsfonds E-Content € 1.549K, onttrekking bestemmingsreserve Leesgehandicapten € 265K, onttrekking bestemmingsreserves OCW BNL€ 310K, onttrekking bestemmingsreserve OCW (SIOB) €

500K, en onttrekking bestemmingsfonds restant subs. SIOB € 648K en onttrekking reserve digitale infrastructuur € 269K.

5. Continuïteitsparagraaf

5.1 Uitgangspunten

De werkzaamheden van de KB zijn gebaseerd op drie wettelijke kaders: de WHW, de Wsob en de Kaderwet ZBO. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd en gepubliceerd in het *Bestuursreglement* (Staatscourant 28 mei 2015).

De wettelijke kaders Wsob en de Kaderwet ZBO zijn van kracht met ingang van 1 januari 2015. Conform het bestuursreglement is een geïntegreerde begroting vastgesteld door het Algemeen Bestuurscollege en goedgekeurd door de minister van OCW. De wettelijke verankering van de taken en financiering van deze activiteiten geven een solide basis voor de toekomstbestendigheid van de KB. Het meerjarenbeleid van de KB is conform het bestuursreglement vastgelegd en openbaar gemaakt in een vierjarig beleidsplan *De kracht van het netwerk* (2015-2018). In 2018 wordt de planperiode 2019-2021 vormgegeven. Om die reden zijn in de onderhavige meerjarenprojectie vanaf 2018 de nu bekende lijnen doorgetrokken voor de jaren daarna. In het verslag over 2018 wordt het nieuwe financiële meerjarenbeleid verantwoord.

Het financieel beleid van de KB is gericht op een blijvend evenwicht tussen baten en lasten. Het eigen vermogen moet op peil worden gehouden, zodat er ruimte is om optredende risico's te kunnen opvangen. Dit evenwicht wordt bereikt door te sturen op een neutraal exploitatieresultaat (behoudens ingecalculeerde dotaties of onttrekkingen aan reserves). Bij dotaties aan de reserves wordt geanticipeerd op de keuzes die volgen uit de strategische beslissingen.

In de vastgestelde begroting van 2018 wordt €1.000K apart gezet voor de huisvestingsreserve om daarmee te anticiperen op de activiteiten uit het instandhoudingsproject van het huidige pand.

De maatregelen die de KB in eerdere jaren heeft genomen om het kostenniveau in overeenstemming te houden met de beschikbare middelen, blijven van kracht. Het beleid wordt uitgevoerd volgens de geldende wettelijke en financiële kaders. Per jaar worden binnen de meerjarenreeks onderbouwde keuzes gemaakt in nauwe afstemming met en goedkeuring door het ABC bij de vaststelling van de jaarbegroting.

Ontwikkeling personeel in FTE

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bestuur/management (fte)	48,0	47,0	45,0	44,0	43,0	43,0
Personeel primair proces (fte)	303,6	304,6	306,6	307,6	308,6	308,6
Totale personele bezetting (fte)	351,6	351,6	351,6	351,6	351,6	351,6

De strategische personeelsplanning heeft als doel een goede afstemming tussen de beschikbare financiële middelen en het benodigde personeel in een evenwichtige verhouding tussen vast, tijdelijk en extern ingehuurd personeel. Hierbij wordt rekening gehouden met het relatief hoge aantal oudere werknemers (boven zestig jaar) waarvoor een zogeheten generatieplan is ontwikkeld dat in 2017 is geïmplementeerd. De meerjarige personeelskosten laten een daling zien door verwachte afname van inhuur extern personeel, wijzigingen in de kostenopbouw van het personeelsbestand en programmakosten die in budget en prognose lumpsum onder overige lasten zijn voorzien, omdat nog onbekend is hoe deze kosten exact zullen zijn verdeeld tussen personeelslasten en overig.

5.2 Meerjarenbegroting 2017-2022

EUR Bedragen: x 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Realisatie	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose
<i>Prognose basis, aantal leerlingen, deelnemers en</i>						
Baten						
<i>Rijksbijdragen</i>	91.683	91.710	91.645	91.643	91.641	91.680
<i>Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden</i>						
<i>College-, cursus-, les- en examengelden</i>						
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>						
<i>Overige baten</i>	2.384	1.524	600	600	600	600
Totaal baten	94.067	93.234	92.245	92.243	92.241	92.280
Lasten	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Personeelslasten</i>	36.760	31.613	32.300	32.400	32.500	32.600
<i>Afschrijvingen</i>	260	350	500	550	600	600
<i>Huisvestingslasten</i>	11.873	13.837	13.800	13.800	13.800	13.800
<i>Overige lasten</i>	44.366	47.434	45.645	45.493	45.341	45.280
Totaal lasten	93.259	93.234	92.245	92.243	92.241	92.280
<i>Saldo baten en lasten</i>	808	0	0	0	0	0
<i>Gerealiseerde herwaardering</i>						
<i>Financiële baten</i>						
<i>Financiële lasten</i>						
Resultaat	808	0	0	0	0	0
<i>Belastingen</i>						
<i>Resultaat uit deelnemingen</i>						
<i>Resultaat na belastingen</i>	808	0	0	0	0	0
<i>Resultaat aandeel van derden</i>						
Nettoresultaat	808	0	0	0	0	0
<i>Buitengewone baten</i>						
<i>Buitengewone lasten</i>						
Totaal resultaat	808	0	0	0	0	0

5.3 Balansontwikkeling 2017-2022

EUR Bedragen: x 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Realisatie	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose
Activa						
Vaste activa						
<i>Immateriële vaste activa</i>						
<i>Materiële vaste activa</i>	2.358	2.000	1.500	1.200	1.000	1.000
<i>Financiële vaste activa</i>						
<i>Totaal van vaste activa</i>	2.358	2.000	1.500	1.200	1.000	1.000
Vlottende activa						
<i>Voorraden</i>						
<i>Vorderingen</i>	1.908	550	500	400	350	300
<i>Effecten (kortlopend)</i>						
<i>Liquide middelen</i>	71.680	60.000	60.000	60.000	55.000	50.000
<i>Totaal van vlottende activa</i>	73.588	60.550	60.500	60.400	55.350	50.300
Totaal van activa	75.946	62.550	62.000	61.600	56.350	51.300
Passiva						
<i>Eigen vermogen</i>	27.039	19.876	18.676	18.076	17.476	17.000
<i>Eigen vermogen, algemene reserve</i>	3.292	3.292	3.292	3.292	3.292	3.292
<i>Eigen vermogen, bestemmingsreserves</i>	16.644	15.984	15.384	14.784	14.184	13.708
<i>Eigen vermogen, overige reserves en fondsen</i>	7.103	600				
<i>Voorzieningen</i>	1.858	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
<i>Kortlopende schulden</i>	47.049	41.174	41.824	42.024	37.374	32.800
Totaal van passiva	75.946	62.550	62.000	61.600	56.350	51.300

De belangrijkste ontwikkelingen in de meerjarige balanspositie worden gevormd door de keuzes die in 2017 zijn gemaakt met betrekking tot de renovatie van het KB-pand, de besteding van de bestemmingsreserves OCW in de periode 2017 en 2018. Deze zullen volledig worden besteed aan de doeleinden waarvoor deze zijn gevormd.

Baten

Voor de activiteiten van de KB geldt dat de financiering is opgenomen in de wetgeving (zowel de WHW als de Wsob). Deze wettelijke verankering zorgt voor een hoge mate van zekerheid omtrent de te verwachten baten.

In de meerjarenreeks tot en met 2018 zijn in voorgaande jaren opgelegde taakstellingen (ZBO-kortingen en taakstelling apparaatskosten) verwerkt. Het geormerkte budget voor de inkoop e-content stijgt in de periode 2015-2018 met € 4,2 miljoen tot € 12,2 miljoen in 2018. In de begroting vanaf 2018 is de verwachte loon- en prijscompensatie niet verwerkt, deze is wel opgenomen in de kolom realisatie 2017. Naast de Rijksbijdrage ontvangt de KB opbrengsten uit de verkoop van lidmaatschappen en interbibliothecair leenverkeer. De inkomsten uit interbibliothecair leenverkeer nemen af, evenals de opbrengsten van de G!ds. Beiden zijn niet meer opgenomen in de nieuwe meerjarenbegroting.

De KB maakt gebruik van schatkistbankieren. Wat betreft de rentebaten is aangenomen dat deze de komende jaren structureel laag zullen zijn en deze zijn daarom niet opgenomen in de meerjarenbegroting.

Lasten

Aangezien de KB de komende jaren nog te maken heeft met structurele taakstellingen uit het verleden en omdat de geormerkte budgetten binnen de Rijksbijdrage vanaf 2016 tot 2018 een steeds groter deel vormen van de ontvangsten, zal de KB een continue afweging moeten maken tussen investeringen in vernieuwing en het realiseren van besparingen op bestaande activiteiten of contracten.

5.4 Risicomanagement

De KB is een financieel gezonde organisatie en kan de nabije toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Met geïntegreerde sector- en jaarplannen en de keuze voor integraal management wordt de basis gelegd voor een solide en toekomst gericht financieel beleid in de komende jaren, zodat een goede balans tussen begroting en realisatie kan worden gewaarborgd. In 2017 is bij de sector Bedrijfsvoering een organisatiewijziging doorgevoerd op basis van het Three Lines of Defence-principe. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Operational Control (door de integraal manager), Management Control (door de Business Controller, HRM-adviseur en Inkoopadviseur) en Risk Management & Compliance. Als direct gevolg hiervan is de afdeling Governance Risk & Compliance ingesteld waarmee beoogd wordt om risicomanagement structureel in te bedden in de KB. Een eerste strategische sessie is voor 2018 voorzien.

Sinds 2015 is de aandacht voor Digitale Veiligheid programmatisch georganiseerd. In 2017 richt het programma zich op het afronden van het rapport dataclassificatie, het project AVG , verhogen awareness en het opstellen van een plan van aanpak resulterend uit een Quicksan. Er is een denktank opgericht met vertegenwoordigers uit de verschillende sectoren van de KB. In de tweede bijeenkomst zijn de risico's in kaart gebracht die te maken hebben met digitale veiligheid. Verder wordt aandacht gegeven aan bedrijfsrisico's door middel van veiligheidstips die maandelijks worden gegeven op het intranet door de veiligheidscoördinator.

Ontwikkelingen/risico's	Maatregelen en controle instrumenten
Huisvesting / herhuisvesting KB	Het vraagstuk voor de herhuisvesting van de KB is opgedeeld in twee trajecten: a. het nieuwbouwtraject en b. het overbruggingstraject (instandhouding). Beide trajecten hebben een projectgroep en staan onder regie van de algemeen directeur. Daarnaast is er bestuurlijke afstemming met het Rijksvastgoedbedrijf, OCW en andere stakeholders.
Vacatureruimte en behoefte aan personeelsplanning: goede balans tussen vast / tijdelijk personeel en inhuur	Per kwartaal wordt gerapporteerd over de formatie / bezetting en inhuur. Deze rapportages worden besproken in het DV.

Continuïteit: zicht vergroten op financiële consequenties van gevoerd en te voeren beleid (o.b.v. RJO regelgeving) Vernieuwing / ontwikkeling digitale bibliotheek	Het meerjaren financieel beleid maakt onderdeel uit van het bespreken van de meerjarenbegroting. De vernieuwingsprojecten worden primair aangestuurd door de stuurgroep Vernieuwing Digitale Infrastructuur die erop is gericht om met zoveel mogelijk samenhang en zo efficiënt mogelijk inzet van mensen en middelen in te zetten om de doelen van de KB op dit terrein te behalen. De voorzitter van deze stuurgroep rapporteert maandelijks in de directievergadering over de voortgang.
Strengere eisen Europese aanbesteding	De inkoop is procesmatig geborgd in de KB.
Invoering integraal management en integraal service concept	In 2017 is een organisatieaanpassing doorgevoerd waarbij er een vorm van integraal management is ingevoerd. De doelen zijn per sector vastgelegd en er wordt gestuurd door middel van kwartaalrapportages. De sectoren worden hierbij ondersteund door accountteams met een business - controller, HRM-adviseur en een inkoopadviseur zodat in een vroeg stadium advies kan worden gegeven over de doelmatigheid en de rechtmatigheid van besluiten.
Invoering "Three-lines -of-defence model"	In 2017 is gestart met de invoering hiervan. In 2018 worden de kaders hiervan verder ontwikkeld waardoor de organisatie beter in staat zal zijn om de interne toezichtfunctie te borgen.
Strategisch HRM-beleid	In 2017 is het generatie-pact in werking getreden en zijn er afspraken gemaakt over resultaatgericht werken. De uitwerking hiervan vindt plaats in 2018.
Digitale veiligheid	In 2017 richt het programma zich op het afronden van het rapport dataclassificatie, het project AVG, verhogen awareness en het opstellen van een plan van aanpak resulterend uit een Quickscan. Er is een denktank opgericht met vertegenwoordigers uit de verschillende sectoren van de KB. In de tweede bijeenkomst zijn de risico's in kaart gebracht die te maken hebben met digitale veiligheid. Naast deze sessie op tactisch niveau is de afdeling Governance Risk & Compliance ingesteld, met de oprichting van de afdeling is beoogd risicomanagement structureel in te bedden in de KB. Een eerste strategische sessie is voor 2018 voorzien.
Huis op orde	De sector bedrijfsvoering optimaliseert de werkwijzen en ondersteunende systemen projectmatig in het project huis op orde.

5.5 Kwaliteitszorg en klachtenafhandeling

Op grond van de Kaderwet ZBO (Art. 19) legt de KB verantwoording af over de taakuitoefening van het beleid met betrekking tot kwaliteitszorg. Op grond van de Wsob wordt tevens de Governance Code Cultuur in acht genomen.

Klachten- en bezwaarregelingen ten behoeve van klanten en medewerkers zijn aanwezig en worden via de daarvoor geëigende kanalen – KB-website en/of intranet – gepubliceerd. De KB betracht de grootst

mogelijke zorgvuldigheid bij de afhandeling van klachten en bezwaren jegens personen en instanties en neemt de daarbij de benodigde maatregelen om tijdigheid en kwaliteit te garanderen.

Ontvangen Wob-verzoek en bezwaarschriften 2017

- Wob-verzoek d.d. 4 december 2017 betreffende de inhuur van een specifieke externe partij. Dit verzoek is gehonoreerd.
- In 2017 zijn geen bezwaarschriften ingediend door medewerkers.

Deel II: JAARREKENING 2017

Balans per 31 december 2017

EUR Bedragen: x 1.000		2017	2016
		Realisatie	Realisatie
Activa			
Vaste activa			
<i>Immateriële vaste activa</i>			
<i>Materiële vaste activa</i>	1	2.358	2.431
<i>Financiële vaste activa</i>			
Totaal van vaste activa		2.358	2.431
Vlottende activa			
<i>Voorraden</i>			
<i>Vorderingen</i>		1.908	3.433
<i>Effecten (kortlopend)</i>			
<i>Liquide middelen</i>		71.680	67.541
Totaal van vlottende activa		73.588	70.974
Totaal van activa		75.946	73.405
Passiva			
<i>Eigen vermogen</i>	3	27.039	26.231
<i>Voorzieningen</i>	4	1.858	1.586
<i>Kortlopende schulden</i>	5	47.049	45.588
Totaal van passiva		75.946	73.405

Staat van baten en lasten 2017

EUR Bedragen: x 1.000		31-12-2017	31-12-2017	31-12-2016
		Realisatie	Begroting	Realisatie
Baten				
<i>Rijksbijdragen</i>	6	91.683	88.242	89.594
<i>Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden</i>				
<i>College-, cursus-, les- en examengelden</i>				
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>				
<i>Overige baten</i>	7	2.384	1.324	1.917
Totaal baten		94.067	89.566	91.511
Lasten				
<i>Personeelslasten</i>	8	36.760	31.345	35.203
<i>Afschrijvingen</i>	9	260	500	308
<i>Huisvestingslasten</i>	10	11.873	12.516	12.389
<i>Overige lasten</i>	11	44.366	45.205	42.084
Totaal lasten		93.259	89.566	89.984
Saldo baten en lasten		808	0	1.527
<i>Gerealiseerde herwaardering</i>				
<i>Financiële baten</i>				
<i>Financiële lasten</i>				
<i>Resultaat</i>		808	0	1.527
<i>Belastingen</i>				
<i>Resultaat uit deelnemingen</i>				
<i>Resultaat na belastingen</i>		808	0	1.527
<i>Resultaat aandeel van derden</i>				
<i>Nettoresultaat</i>		808	0	1.527
<i>Buitengewone baten</i>				
<i>Buitengewone lasten</i>				
Totaal resultaat		808	0	1.527

Kasstroomoverzicht

EUR Bedragen: x 1.000	31-12-2017	31-12-2016
	Realisatie	Realisatie
Kasstroomen uit operationele activiteiten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	808	1.527
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat		
Aanpassingen voor afschrijvingen	137	205
Aanpassingen voor waardeveranderingen		
Toename (afname) van voorzieningen	272	-161
Overige aanpassingen voor aansluiting met het bedrijfsresultaat		
Totaal van aanpassingen voor aansluiting met het bedrijfsresultaat	409	44
Veranderingen in werkkapitaal		
Afname (toename) van voorraden		
Afname (toename) van kortlopende vorderingen	1.525	-2.547
Afname (toename) van effecten		
Toename (afname) van kortlopende schulden	1.461	343
Totaal van veranderingen in werkkapitaal	2.986	-2.204
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	4.203	-633
Ontvangen interest		
Betaalde interest		
Ontvangen dividenden		
Mutaties overige financiële vaste activa		
Betaalde winstbelasting		
Buitengewone baten		
Buitengewone lasten		
Kasstroom uit operationele activiteiten	4.203	-633
Kasstroomen uit investeringsactiviteiten		
Verwerving van immateriële vaste activa		
Ontvangsten uit hoofde van vervreemding van immateriële vaste activa		
Verwerving van materiële vaste activa	221	6
Ontvangsten uit hoofde van vervreemding van materiële vaste activa	157	103
Investerings in deelnemingen en samenwerkingsverbanden		
Toename (afname) leningen aan OCW en EZ		
Toename (afname) overige financiële vaste activa		
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-64	97
Kasstroomen uit financieringsactiviteiten		
Toename langlopende schulden		
Aflossing langlopende schulden		
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Overige balansmutaties		
Toename (afname) van liquide middelen	4.139	-536

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Verslaggevingsperiode Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslaggevingsperiode van een kalenderjaar.

Vergelijking met voorgaand jaar. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelsel- en schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Toegepaste standaarden De jaarrekening is opgesteld volgens de inrichtingsvereisten van Boek 2, Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek en de richtlijnen van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving, die worden gepubliceerd in de RJ-bundel nummer 660 (RJ 660). Met het ministerie van OCW is overeengekomen dat de KB in tegenstelling tot wat vermeld is in de RJ 660 bepaalde bijlagen (specificaties van projecten) niet hoeft op te nemen in de jaarrekening.

Beleidsregels toepassing WNT De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 1 januari 2013 van kracht. Vanaf het jaarverslag 2014 is dit model aangepast. Hierbij wordt de BZK-publicatie uit februari 2014 "Regeling bezoldigingscomponenten WNT" gevolgd.

Grondslagen activa en passiva De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen aanschafprijs.

Collectie KB De collectie van de KB, die feitelijk het meest waardevolle activum van de organisatie vormt, is pro memorie opgenomen, gezien de bijzondere aard en onvervangbaarheid ervan. Kosten van verwerving en onderhoud van stukken worden verantwoord in de staat van baten en lasten van het betreffende jaar.

Materiële vaste activa en afschrijvingen De bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd op aanschafprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen. Aanschaffingen worden geactiveerd vanaf € 1.500. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van geschatte economische levensduur. De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd: 5% (bibliotheekinrichting), 10% (meubilair), 20% (apparatuur en centrale systemen) en 33,3% (decentrale systemen). Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde;

de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Vorderingen. Vorderingen worden gewaardeerd op reële waarde eventueel onder aftrek van een voorziening van oninbaarheid.

Liquide middelen. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Bestemmingsreserves Delen van het eigen vermogen zijn voor verschillende doeleinden gereserveerd als bestemmingsreserves.

Bestemmingsfondsen OCW Geormerkte OCW gelden welke niet volledig zijn besteed in het betreffende boekjaar, zijn toegevoegd aan de verschillende bestemmingsfondsen, eventuele onttrekkingen vinden plaats na toestemming van OCW.

Voorzieningen De KB heeft voorzieningen getroffen betreffende ingegane wachtgeldverplichtingen, ingegane seniorenregelingen en uitgestelde beloningen vanwege ambtsjubilea. De voorzieningen zijn gewaardeerd op nominale waarde. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. Pensioenvoorzieningen worden gewaardeerd op basis van actuariële grondslagen. De overige voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Kortlopende schulden. Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde

Vooruit gefactureerde en ontvangen termijnen projecten. Hieronder zijn opgenomen ontvangen projectgelden waar tegenover een specifieke bestedingsverplichting bestaat, die gebaseerd is op externe contractuele verplichtingen. Projecten zijn gewaardeerd op direct toerekenbare kosten en aan overige instanties toegezegde gelden. Op de geactiveerde kosten zijn de ontvangen subsidiegelden in mindering gebracht. Gedurende de looptijd van een project wordt geen resultaat verantwoord. Na realisatie van een project wordt het saldo van baten en lasten verwerkt in de staat van baten en lasten.

Rijksbijdrage Onder de Rijksbijdrage wordt de jaarlijkse bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verstaan.

Overige Baten Het betreft hier de doorbelasting van zowel personeelskosten als doorbelaste werkplekken en automatiseringskosten, evenals boetes vanwege te late inlevering en diversen.

Kasstroomoverzicht Het kasstroomoverzicht is opgesteld conform de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen, met uitzondering van deposito's

met een looptijd langer dan drie maanden. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Schattingen Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn.

Toelichting op de Balans

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum te noemen.

Bestemming resultaat 2017

Het positieve exploitatiesaldo van €808K wordt als volgt verdeeld bestemmingsreserve huisvesting €1.000K, bestemmingsreserve huisvestingsprojecten €250K en bestemmingsfonds E-Content € 1.549K, onttrekking bestemmingsreserve Leesgehandicapten € 265K, onttrekking bestemmingsreserves OCW BNL€ 310K, onttrekking bestemmingsreserve OCW (SIOB) € 500K, en onttrekking bestemmingsfonds restant subs. SIOB € 648K onttrekking reserve digitale infrastructuur € 269K.

Voorgesteld wordt het resultaat ad €808.375 als volgt te verdelen:

Omschrijving	Bedrag in duizenden
Eur Bedragen: x 1.000	
Onttrekken aan bestemmingsreserve digitale infrastructuur	-269
Onttrekking aan bestemmingsreserve Leesgehandicapten	-265
Onttrekking aan bestemmingsreserve OCW BNL	-310
Onttrekking aan bestemmingsreserve OCW SIOB	-500
Onttrekking aan bestemmingsreserve rest subs SIOB	-648
Toevoeging aan bestemmingsreserve Huisvesting	1.000
Toevoeging aan bestemmingsreserve Huisvestingsprojecten	250
Toevoeging aan nieuw te vormen bestemmingsfonds E-Content	1.549
Resultaat na belasting	808

Materiële vaste activa (1)

Verloopoverzicht van materiële vaste activa 2017	Inventaris en apparatuur	Totaal materiële vaste activa
Eur Bedragen: x 1.000		
Materiële vaste activa, posten		
Stand aan het begin van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het begin van de periode	20.052	20.052
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen aan het begin van de periode	-17.621	-17.621
Cumulatieve herwaarderingen aan het begin van de periode		
Materiële vaste activa aan het begin van de periode	2.431	2.431
Verloop gedurende de periode		
Investerings	221	221
Desinvesteringen	-157	-157
Afschrijvingen	-294	-294
Afschrijving op desinvesteringen	157	157
Herwaarderingen		
Bijzondere waardeverminderingen		
Terugneming van bijzondere waardeverminderingen		
Verwervingen via fusies en overnames		
Afstotingen		
Omrekeningsverschillen		
Overboekingen		
Overige mutaties		
Mutatie gedurende de periode	-73	-73
Stand aan het eind van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het einde van de periode	20.116	20.116
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen aan het einde van de periode	-17.758	-17.758
Cumulatieve herwaarderingen aan het einde van de periode		
Materiële vaste activa aan het einde van de periode	2.358	2.358

Materiele vaste activa

Onder materiële vaste activa zijn geen activa opgenomen waarvan de beschikbaarheid berust op een beperkt genotsrecht zoals erfpacht- en opstalrecht of huurkoop c.q. financieringshuur. De gebouwen en terreinen die de huisvesting van de KB vormen zijn geen eigendom. De investeringen hebben betrekking op bibliotheek- en kantoorinrichting en IT-apparatuur. Met eventuele bijzondere waardeverminderingen wordt rekening gehouden.

De investeringen in 2017 bestaan uit: kantoormeubilair €169K, apparatuur €11.3K en werkplek & systemen €40,8K. De desinvesteringen betroffen grotendeels kantoormeubilair.

Vlottende Activa (2)

Overzicht voorraden	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Gebruiksgoederen		
Vooruitbetalingen op voorraden		
Voorraden	p.m.	p.m.

Specificatie vorderingen

Overzicht vorderingen	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Debiteuren	850	455
OCW/EZ		
Gemeenten en GR's		
Groepsmaatschappijen		
Andere deelnemingen		
Personeel		
Ouders, studenten, deelnemers en cursisten		
Overige overheden		
Waardering onderhanden projecten		
Overige vorderingen	701	204
Voorziening wegens oninbaarheid vorderingen	-15	-5
Totaal vorderingen	1.536	654

Alle vorderingen hebben een looptijd van minder dan een jaar.

Specificatie overige vorderingen

Overzicht overige vorderingen	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Personeel	2	5
Vooruitbetaalde bedragen	688	88
Overige	11	111
Overige vorderingen	701	204

Overlopende activa

Overzicht overlopende activa	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Vooruitbetaalde kosten		
Verstreckte voorschotten		
Te ontvangen interest		
Overige overlopende activa	372	2.779
Overlopende activa	372	2.779

Het verschil met 2016 betreft vooruitbetaalde subsidies Leesgehandicapten.

Liquide Middelen

De KB participeert in het geïntegreerd middelenbeheer (schatkistbankieren) van het ministerie van Financiën. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de KB.

Overzicht liquide middelen	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Kasmiddelen	4	5
Tegoeden op bankrekeningen	71.676	70.095
Schatkistbankieren		-2.558
Liquide middelen	71.680	67.542

Eigen vermogen (3)

Eigen vermogen, verloopoverzicht 2017	Algemene reserve	Bestemmings-reserve publiek	Bestemmings-fonds publiek	Totaal eigen vermogen
Eur Bedragen: x 1.000				
Eigen vermogen aan het begin van de periode	3.292	15.888	7.051	26.231
Verloop gedurende de periode				
Resultaat verslagperiode		756	52	808
Overige mutaties verslagperiode				
Eigen vermogen aan het einde van de periode	3.292	16.644	7.103	27.039

Specificatie van publieke bestemmingsreserves

Eur Bedragen: x 1.000

Volgnummer		Eigen vermogen aan het begin van de periode	Resultaat verslag- periode	Eigen vermogen aan het einde van de periode
1	Huisvesting	14.663	1.000	15.663
2	Huisvestingsprojecten		250	250
3	Digitale infrastructuur	1.000	-269	731
4	Pilot Digitalisering	225	-225	0
Totaal		15.888	756	16.644

Bestemmingsreserve Huisvesting

De bestemmingsreserve huisvesting is ontstaan in 2001 voor de vooruit ontvangen bedragen in de Rijksbijdrage, die onder het huisvestingsbudget vielen en bedoeld waren voor instandhouding en groot onderhoud. Ultimo 2007 was het bestemmingsfonds huisvesting volledig uitgeput.

In 2008 heeft OCW een structurele verhoging van de (lumpsum) Rijksbijdrage voor het onderdeel huisvestingskosten toegekend, ter compensatie van de onvolledig vergoede indexatie van door de (toenmalige) RGD in rekening gebrachte huur. Het ABC heeft besloten van het resultaat €1.000K. toe te voegen aan de huisvestingsreserve, vanwege te verwachten kosten inzake deze kwestie. Ook wordt een aanvullende toevoeging van €250K gedaan om de projectkosten m.b.t. renovatie en herhuisvesting te bekostigen.

Bestemmingsreserve digitale infrastructuur

Vanwege de onderschrijving in 2015 van de Vernieuwingsprojecten heeft het ABC in 2015 besloten €2.000K toe te voegen aan deze bestemmingsreserve. In overleg met OCW is besloten hiervan in 2016 €1.000K vrij te laten vallen en het resterende deel in 2017 in de begroting op te nemen. Uit de resultaatbestemming van 2017 is per saldo een bedrag van €731K beschikbaar gesteld voor Vernieuwing Digitale Infrastructuur in 2018.

Bestemmingsreserve Pilot Digitalisering

Met ingang van dit boekjaar wordt deze reserve gepresenteerd onder de publieke bestemmingsfondsen.

Specificatie van publieke bestemmingsfondsen		Eigen vermogen aan het begin van de periode	Resultaat verslag-periode	Eigen vermogen aan het einde van de periode
Eur Bedragen: x 1.000				
Volgnummer				
1	OCW ex BNL	310	-310	
2	Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)	5.298	-648	4.650
3	OCW algemeen 2013-2016 (SIOB)	499	-499	
4	Leesgehandicapten	612	-265	347
5	E-content	332	1.549	1.881
6	Pilot Digitalisering	0	225	225
Totaal		7.051	52	7.103

Bestemmingsreserve SIOB

Conform de toelichting van OCW bij de goedkeuring van de begroting 2017 hebben wij het resterende budget van de restantsubsidie OCW 2010-2012 (SIOB), Bestemmingsfonds OCW ex-BNL, Bestemmingsfonds OCW algemeen 2013-2016 (SIOB) ingezet voor de onderwerpen Jeugd en Onderwijs, Zelfredzaamheid en participatie, Persoonlijke ontwikkeling, klassieke bibliotheek en Flankerende agenda. Gedurende de periode 2017-2018 wordt in de jaarrekening inzicht gegeven in de besteding. Onderstaand geeft inzicht in de bestedingen gedurende 2017 en de resterende budgetten voor 2018.

Financieel overzicht	Reservegelden SIOB	totaal beschikbaar	realisatie 2017	nog te besteden
1	Jeugd en onderwijs	1.535	573	961
2	Zelfredzaamheid en participatie	720	272	448
3	Persoonlijke ontwikkeling	320	20	300
4	Klassieke bibliotheek	2.215	263	1.952
5	Flankerende agenda	1.317	329	989
Totaal		6.107	1.457	4.650

De plannen i.s.m. OCW van begin 2017 stemmen niet volledig overeen met de beschikbare reserve op de balans.

De gemaakte kosten in 2017 worden ten laste van de Bestemmingsreserve SIOB en de twee OCW bestemmingsfondsen gebracht volgens onderstaand schema:

	realisatie 2017
Bestemmingsfonds OCW ex BNL	310
Bestemmingsfonds OCW algemeen 2013-2016 (SIOB)	499
Bestemmingsreserve OCW 2010-2012 (SIOB)	648
Totaal ten laste van balans rekeningen	1.457

Bestemmingsfonds OCW ex BNL

Het bestemmingsfonds OCW (BNL) betreft resultaat jaarrekening BNL 2014, dit is teruggestort naar OCW, echter in de loop van 2015 bleek een deel van de nog te betalen posten, door BNL te hoog geschat. Omdat dit BNL resultaat 2014 correcties zijn, wordt dit hierin verantwoord. In 2017 is gestart met extra activiteiten conform de plannen van OCW en KB teneinde de reserves SIOB/BNL te besteden.

Bestemmingsfonds restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)

Met het ministerie is afgesproken dat door de KB plannen gemaakt worden ter besteding van dit bestemmingsfonds. Deze plannen zijn dusdanig concreet dat gestart kan worden met de uitwerking daarvan. In de periode tot eind 2018 zullen deze plannen uitgevoerd worden. In 2017 is gestart met extra activiteiten conform de plannen van OCW en KB teneinde de reserves SIOB/BNL te besteden.

Bestemmingsfonds OCW algemeen 2013-2016 (SIOB)

In de beginbalans van ex -SIOB 2015 bleek dat een groot deel van de post aangegane verplichtingen ten onrechte als kosten 2014 opgenomen waren. In 2017 is gestart met extra activiteiten conform de plannen van OCW en KB teneinde de reserves SIOB/BNL te besteden.

Bestemmingsfonds Leesgehandicapten

Vanwege de overschrijding van het geormerkte budget van de post Leesgehandicapten zal het tekort ten laste van de reserve gebracht worden.

Bestemmingsfonds E-content

Vanwege de onderschrijding van het geormerkte budget van de post E-Content zal het overschot van € 1.549K worden toegevoegd aan dit Bestemmingsfonds. Dit resultaat wordt grotendeels veroorzaakt door de ontvangst in november van € 1.200K additionele Rijksbijdrage.

Bestemmingsfonds Pilot Digitalisering

Er is inmiddels gestart met een pilot met betrekking tot het digitaliseren van de Kluitmancollectie. Deels om de gedigitaliseerde werken beschikbaar te stellen in Delpher maar ook om als E-book beschikbaar te maken. In 2017 zijn er geen uitgaven ten laste van het bestemmingsfonds verricht.

Vorzieningen (4)

Vorzieningen verloopoverzicht 2017	Personele	Totaal
Eur Bedragen: x 1.000	voorzieningen	voorzieningen
Vorzieningen, posten		
Stand aan het begin van de periode		
Vorzieningen aan het begin van de periode	1.586	1.586
Verloop gedurende de periode		
Dotaties	856	856
Onttrekkingen	502	502
Vrijval	82	82
Oprenting en/of verandering disconteringsvoet		
Stand aan het eind van de periode		
Vorzieningen aan het einde van de periode	1.858	1.858
Vorzieningen met looptijd korter dan een jaar	670	670
Bedrag looptijd 1 tot en met 5 jaar	791	791
Bedrag looptijd meer dan 5 jaar	397	397

Voorzeningen specificatie

Uitsplitsing personele voorzieningen 2017 Eur Bedragen: x 1.000	Jubileum- voorziening	Werkloosheids- bijdragen	Overige personele voorzieningen	Totaal personele voorzieningen
Stand aan het begin van de periode				
Voorzeningen aan het begin van de periode	390	1.073	124	1.586
Verloop gedurende de periode				
Dotaties	59	797		856
Onttrekkingen	36	375	91	502
Vrijval		82		82
Oprenting en/of verandering disconteringsvoet				
Stand aan het eind van de periode				
Voorzeningen aan het einde van de periode	412	1.412	33	1.858
Voorzeningen met looptijd korter dan een jaar	14	640	15	670
Bedrag looptijd 1 tot en met 5 jaar	131	642	18	791
Bedrag looptijd meer dan 5 jaar	267	130		397

Jubileumvoorziening

Dit betreft een voorziening op de toekomstige uitgaven van KB medewerkers die in aanmerking komen voor een ambtsjubileum uitkering.

Voorzeningen Werkloosheidsbijdrage

De kosten voor wachtgeld in 2017 (een bedrag van € 375K) zijn ten laste van de voorziening gebracht. De totale wachtgeldvoorziening voor voormalige medewerkers die per 31 december 2017 in de wachtgeldregeling vielen bedraagt €1.412K (2016 € 1.073K). Het aantal wachtgelders bedroeg op die datum bedraagt dertien (2016: negen). Het kortlopende deel van de voorziening bedraagt € 640K. Het deel 2 tot 5 jaar € 642K en langer dan 5 jaar € 130K.

Overige personele voorzieningen

Hieronder valt de voorziening die betrekking heeft op SROI dat staat voor Senioren Regeling Onderzoek Instellingen. Deze regeling is per 1 juni 2012 afgeschaft. De regeling is alleen nog van toepassing op werknemers die vallen onder het overgangsrecht seniorenregeling.

Daarnaast is per mei 2017 een generatieplan gekomen. Hiervoor is echter geen voorziening opgenomen aangezien hierbij de werknemers geen verlofuren sparen zoals bij de SROI wel van toepassing was.

Kortlopende schulden (5)

Kortlopende schulden, verloopoverzicht 2017	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Schulden aan groepsmaatschappijen		
Schulden aan andere deelnemingen		
Schulden aan kredietinstellingen		
Schulden aan OCW/EZ		
Schulden aan FIN		
Schulden aan gemeenten en GR's		
Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen projecten	39.022	38.583
Crediteuren	5.632	4.071
Belastingen en premies sociale verzekeringen	198	168
Schulden ter zake van pensioenen	3	3
Schulden ter zake van werk door derden		
Overige schulden (kortlopend)	709	1.389
Subtotaal kortlopende schulden	45.564	44.214
Overlopende passiva, uitsplitsing		
Vooruitontvangen college-, cursus-, les- en examengelden		
Vooruitontvangen subsidies OCW/EZ		
Vooruitontvangen investeringssubsidies		
Vooruitontvangen bedragen		
Vakantiegeld en vakantiedagen	1.485	1.374
Te betalen interest		
Overige overlopende passiva		
Overlopende passiva	1.485	1.374
Totaal van kortlopende schulden	47.049	45.588

Vooruit gefactureerde en –ontvangen termijnen projecten

In deze post zijn de bedragen opgenomen die in het kader van het landelijke programma Metamorfoze (conservering/digitalisering) zijn gereserveerd ten behoeve van instellingen in Nederland of daarbuiten die een belangrijke Nederlandse collectie willen laten conserveren en/of digitaliseren. Het saldo lopende projecten is grotendeels langlopend van aard.

Specificatie projecten

Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen projecten	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Saldo Nationale Programma's		
Programma Metamorfoze	10.346	14.100
Extern gefinancierde projecten	1.692	1.611
Digitale Infrastructuur	6.833	5.717
Uitvoering BKT traject	13.864	10.868
Totaal Nationale Programma's	32.735	32.296
RGD project brandveiligheid	5.000	5.000
Samenwerking KB/NA	1.287	1.287
Totaal stand projecten	39.022	38.583
Verloopstaat Programma Metamorfoze		
Stand begin periode	14.100	14.221
Ontvangen subsidies	6.500	6.500
Kosten projecten	-10.254	-6.621
Stand einde periode	10.346	14.100
Verloopstaat extern gefinancierde projecten		
Stand begin periode	1.611	1.843
Ontvangen subsidies	602	2.391
Kosten projecten	-521	-2.623
Stand einde periode	1.692	1.611
Verloopstaat Digitale Duurzaamheid		
Stand begin periode	5.717	4.681
Ontvangen subsidies	1.500	1.500
Kosten projecten	-384	-464
Stand einde periode	6.833	5.717
Verloopstaat Uitvoering BKT traject		
Stand begin periode	10.868	9.158
Ontvangen subsidies	7.858	3.733
Kosten projecten	-4.862	-2.023
Stand einde periode	13.864	10.868

Verloopstaat project brandveiligheid	31-12-2017	31-12-2016
Stand begin boekjaar	5.000	5.000
Ontvangen projectmiddelen		
Kosten projecten		
Stand ultimo boekjaar (17055)	5.000	5.000

Verloopstaat samenwerking KB/NA	31-12-2017	31-12-2016
Stand begin boekjaar	1.287	1.287
Ontvangen projectmiddelen		
Kosten projecten		
Stand ultimo boekjaar	1.287	1.287

Programma Metamorfoze:

Metamorfoze is het nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed dat van nationaal belang is. Het programma heeft tot doel het door versneld autonoom verval bedreigde papieren erfgoed te digitaliseren, beschikbaar te stellen en te behouden. Het gedigitaliseerde materiaal wordt gratis beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher. Het programma Metamorfoze beoordeelt, adviseert en toetst aanvragen van de erfgoedinstellingen. Metamorfoze wordt gefinancierd vanuit de Rijksbijdrage. Vervolgens financiert het programma Metamorfoze de instanties in het erfgoedveld. De projecten hebben meestal een looptijd van meerdere jaren en zijn langlopend van aard.

Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:

- Boeken, Kranten en Tijdschriften
- Archieven en bijzondere collecties
- Onderzoeksprojecten

Extern gefinancierde projecten:

Dit zijn projecten waarvoor de KB subsidie aanvraagt bij derden om deel te nemen aan externe projecten. Hierbij valt o.a. onderzoeksprojecten, innovatieprojecten en deelname aan Europese projecten. In 2017 heeft de Koninklijke Bibliotheek € 602K aan externe subsidies ontvangen en de lasten in 2017 zijn € 521K. Projecten die in 2018 continueren zijn o.a. Persgroep Titels, Europeana Rise of Literacy, DBNL Integratie, Google Bezem en doorontwikkeling Geheugen van Nederland.

Digitale Duurzaamheid:

Het Digitale Magazijn wordt gefinancierd vanuit de Rijksbijdrage aan de Koninklijke Bibliotheek. Omdat de techniek steeds verandert en er speciale maatregelen nodig zijn, wordt er voortdurend gewerkt aan

de bruikbaarheid van alle digitale informatie op de lange termijn. In 2017 heeft het Digitale Magazijn € 1,5M aan Rijksbijdrage ontvangen en zijn er € 384K aan onderzoekskosten gemaakt.

Uitvoering BKT traject :

Het programma Metamorfoze financiert erfgoedinstellingen voor collecties van boeken, kranten en tijdschriften. De titels uit de periode 1840-1960 worden door onafhankelijke adviescommissies voor dit BKT traject op basis van aanvragen uit het erfgoedveld geprioriteerd. De Koninklijke Bibliotheek zorgt voor het digitaliseren en het beschikbaar stellen van deze collecties. Binnen het programma Metamorfoze wordt jaarlijks een reservering gemaakt voor de uitvoering van deze collecties.

In 2017 zijn er in het boeken traject ca. 2,9 miljoen pagina's , 1,6 miljoen pagina's aan tijdschriften en 247K pagina's aan kranten gedigitaliseerd en zijn er 3,8 miljoen pagina's beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher.

Project Brandveiligheid en Samenwerking KB/NA

In het kader van de renovatieplannen van ons pand zal op termijn aan OCW gevraagd worden deze gelden daarvoor beschikbaar te krijgen.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

De belangrijkste niet in de balans opgenomen verplichtingen met een materieel financieel belang zijn:

Huurverplichtingen

Met het Rijksvastgoedbedrijf is een huurcontract voor het KB-gebouw gesloten tot en met 2035. De huur (inclusief servicekosten/allonges) bedraagt in 2017 € 8.407K. De huur wordt elk jaar door het Rijksvastgoedbedrijf geïndexeerd. Daarnaast wordt de huur incidenteel verhoogd met de zgn. allonges ter dekking / aflossing van de kosten van uitbreidingen / aanpassingen van gebouw en installaties die via de leenfaciliteit gefinancierd zijn.

Wagenpark

Met ingang van 5 juni 2013 werd een leasecontract aangegaan voor 5 jaar, met VPH Hoogenboomlease BV, voor een bestelbus. De kosten bedragen in 2017 € 8.850 (2016 € 7.647). De verplichting korter dan 1 jaar bedraagt €9.000 en € 3.750 voor 2 tot 5 jaar.

Printers

De leasekosten m.b.t. multifunctional printer bedroegen over 2017 € 129K. Het contract met Konica loopt t/m 31 januari 2020, het leasecontract met Veenman eindigt op 31 mei 2018 en het contract met Lage Landen Vendorlease eindigt op 13 december 2017. Het totaal saldo verplichtingen printers is € 66.222.

Toelichting op de Baten en Lasten (6)

Overheidsbijdragen	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
	Realisatie	Realisatie
Rijksbijdragen, uitsplitsing		
Rijksbijdragen OCW/EZ, uitsplitsing		
Rijksbijdragen OCW	91.683	89.594
Rijksbijdragen EZ		
Rijksbijdragen OCW/EZ	91.683	89.594
Overige subsidies OCW/EZ, uitsplitsing		
Overige subsidies OCW		
Overige subsidies EZ		
Overige subsidies OCW/EZ		
Inkomenoverdracht van rijksbijdragen, uitsplitsing		
Rijksbijdrage academische ziekenhuizen		
Inkomenoverdracht van rijksbijdragen		
Overige rijksbijdragen		
Rijksbijdragen	91.683	89.594
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden, uitsplitsing		
Participatiebudget, uitsplitsing		
Educatie		
Reïntegratie		
Inburgering		
Totaal participatiebudget		
Overige overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden, uitsplitsing		
Provinciale bijdragen en subsidies		
Overige gemeentelijke en GR-bijdragen en -subsidies		
Overige overheden		
Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden		
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden		

Rijksbijdragen

De KB wordt gefinancierd op basis van de WHW en de WSOB. De inkomsten zijn ten opzichte van 2016 met € 2,0 miljoen toegenomen waarvan € 1,7 miljoen geormerkte middelen voor E-content zijn. Zie hiervoor de toelichtingen op pagina 64.

	2017
Rijksbijdrage WHW	€ 46.951.000
Rijksbijdrage WSOB	€ 45.674.187
ontvangen rijksbijdrage	<u>€ 92.625.187</u>
Ontvangen rijksbijdrage t.b.v. geaffilieerde instellingen:	
IFLA (Intn. Fed of Library Associations)	€ 16.000
St. Bibliographie Linguistique	€ 211.000
CDR (Centrale Discotheek Rotterdam)	€ 500.000
SCOB (St. Certificering Openbare Bibliotheken)	€ 215.000
NCDD (St. Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid)	<u>€ 942.000</u>
Totaal Rijksbijdrage	€ 91.683.187

De ontvangen Rijksbijdrage t.b.v. geaffilieerde instellingen loopt niet door de Staat van Baten en Lasten van de KB conform besluit van het Algemeen Bestuurscollege en is uitsluitend zichtbaar in het Kasstroomoverzicht.

Overige baten	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
	Realisatie	Realisatie
Contractonderzoek		
Baten uit patiëntenzorg		
Licentie-opbrengsten	294	216
Overige baten werk in opdracht van derden	1.082	3.186
Baten werk in opdracht van derden	1.376	3.402
Overige baten, uitsplitsing		
Opbrengst verhuur		
Detachering personeel		
Schenkeningen		
Sponsoring		
Deelnemersbijdragen		
Studentenbijdragen		
Verkoop (onderwijs)materiaal	7	10
Catering		
Overige baten	1.001	-1.495

Overige baten

- **Licentieopbrengsten** De licentieopbrengsten bestaan uit de opbrengst van de KB-passen en de opbrengst van de digitale abonnementen.
- **Overige baten werk in opdracht van derden** deze opbrengsten bestaan uit ontvangen subsidiegelden DBNL van € 700K en ontvangen subsidies voor projecten van €300K.
- **De overige baten** bestaan uit de opbrengsten van IBL binnen- en buitenland van € 157K, afrekening Metamorfoze projecten van € 617K en diverse opbrengsten van €227K.

Lasten

Personeelslasten (8)	31-12-2017		31-12-2016
	Realisatie		Verschil
Eur Bedragen: x 1.000			
Personeelslasten, uitsplitsing			
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten, uitsplitsing			
Lonen en salarissen	17.869	17.526	343
Sociale lasten	2.610	2.448	162
Pensioenlasten	2.918	2.507	411
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	23.397	22.481	916
Overige personele lasten, uitsplitsing			
Dotaties personele voorzieningen		106	-106
Lasten personeel niet in loondienst	8.027	8.896	-869
Overige personele lasten	4.715	3.575	1.140
Overige personele lasten	12.742	12.577	165
Uitkeringen die personeelslasten verminderen	621	145	476
Personeelslasten	36.760	35.203	1.557

Personele lasten

Ten behoeve van het inzicht zijn de cijfers vast en tijdelijk personeel samengevoegd.

Hiervan zijn geen medewerkers werkzaam in het buitenland, ook in 2016 niet. Het gemiddeld aantal medewerkers bedraagt 412 in 2017 (2016: 404). Daar de projectkosten, inclusief projectpersoneel geen invloed hebben op het KB resultaat zijn deze niet begroot.

Toelichting stijging personele lasten 2016 – 2017

Oorzaak	Bedrag (in €K)
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	916
<i>Cao loonstijging 3,3%</i>	
<i>FTE-stijging (367 fte gemiddeld vs 352 fte gemiddeld 2016)</i>	
Daling kosten personeel niet in loondienst door extra doorbelasting op projecten	-869
Daling dotaties personele voorzieningen (herrubricering bedrijfscatering)	-106
Stijging Overige personele lasten	1.140
Werving en selectie:	150
Opleidingskosten:	85
Doorbelasting op projecten:	905
Stijging Uitkeringen die personeelslasten verminderen (Stijging wachtgeld)	476

Afschrijvingen (9)	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Toelichting op afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa: uitsplitsing		
Afschrijvingen op immateriële vaste activa		
Afschrijvingen op materiële vaste activa	260	308
Afschrijvingen	260	308

Huisvestingslasten (10)	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Huisvestingslasten, uitsplitsing		
Huurlasten	8.407	8.408
Verzekeringslasten		
Onderhoudslasten (klein onderhoud)	1.571	1.901
Lasten voor energie en water	1.287	1.441
Schoonmaakkosten	581	612
Belastingen en heffingen	27	27
Dotatie onderhoudsvoorziening		
Overige huisvestingslasten		
Huisvestingslasten	11.873	12.389

Overige lasten (11)	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Overige lasten, uitsplitsing		
Administratie- en beheerslasten	43.380	42.084
Inventaris en apparatuur		
Leer- en hulpmiddelen		
Dotatie overige voorzieningen		
Overige lasten	986	
Overige lasten	44.366	42.084
Gerealiseerde herwaardering		
Separate specificatie kosten instellingsaccountant		
Accountantshonoraria inzake het onderzoek van de jaarrekening	121	105
Accountantshonoraria inzake andere controleopdrachten		
Accountantshonoraria inzake adviesdiensten op fiscaal terrein		
Accountantshonoraria inzake andere niet-controlediensten		
Accountantshonoraria	121	105

Toelichting stijging overige lasten

De stijging van overige lasten wordt vooral veroorzaakt door € 1.200K structurele verhoging geoormerkt budget E-content en voor € 1.400K uitgaven van reserve gelden SIOB.

Overige gegevens

In het bedrag €43.380K Administratie- en beheerslasten zitten een aantal kosten van de in de Rijksbijdrage genoemde geormerkte budgetten, te weten: E-Content, Leesgehandicapten en Collecties.

E-Content	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	11.966	10.271
Lasten	10.417	9.939
Resultaat	1.549	332

De Baten zijn inclusief het in november ontvangen bedrag aan BTW compensatie, het positief resultaat wordt toegevoegd aan Bestemmingsfonds E-Content. In 2018 zal bovenop de reguliere begroting voor E-content dit bedrag extra besteed worden.

Leesgehandicapten	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	11.270	11.270
Lasten	11.535	11.325
Resultaat	-265	-55

Dit tekort zal worden onttrokken aan de bestemmingsreserve Leesgehandicapten.

Collecties	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	1.616	1.616
Lasten	1.626	1.651
Resultaat	-10	-35

Taalunie	31-12-2017	31-12-2016
Eur Bedragen: x 1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	700	700
Lasten	738	805
Resultaat	-38	-105

Vanwege de toezegging van de Taalunie m.b.t. de subsidie toekenning (in ieder geval € 700K, met een maximum van € 800K) hebben wij alsnog de resterende € 38K als vordering bij de Taalunie ingediend.

Verbonden partijen

Op 6 maart 2016 zijn de statuten van Meermanno gewijzigd. Per datum wijziging is de samenstelling van Raad van Toezicht (RvT) van Meermanno aangepast waarbij de fungerende bibliothecaris / algemeen directeur van de Koninklijke Bibliotheek is benoemd tot lid van de RvT van Meermanno. De overige leden van de RvT bestaan uit één lid op voordracht van de ondernemingsraad van de Stichting Meermanno en de overige leden uit het Algemeen Bestuurscollege van de KB. De KB heeft geen financieel belang in Meermanno en de centrale leiding van en verantwoordelijkheid voor Meermanno berust bij de directeur-bestuurder van Meermanno. Wel is Meermanno een verbonden partij.

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Koninklijke Bibliotheek van toepassing zijnde regelgeving: Regeling bezoldiging topfunctionarissen OCW-sectoren. Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor de Koninklijke Bibliotheek is € 181.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van het Algemeen bestuurscollege; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Omschrijving	Gegevens
(Fictieve) dienstbetrekking	Ja
Aanhef	Mevrouw
Voorletters	E.J.B.
Tussenvoegsel	
Achternaam	Knibbeler
Gewezen topfunctionaris	Nee
Functie(s)	Algemeen Directeur
Aanvang functie	1-jan
Einde functie	31-dec
Taakomvang (fte)	1
Beloning	135.590
Belastbare onkostenvergoedingen	0
Beloning betaalbaar op termijn	17.599
Subtotaal bezoldiging	153.189
Onverschuldigd betaald bedrag bezoldiging	0
Totale bezoldiging	153.189
Afwijkend WNT-maximum	
Individueel WNT-maximum	181.000
Motivering overschrijding bezoldigingsnorm	Niet van toepassing
Toelichting overschrijding bezoldiging	
Aanvang functie vorig verslagjaar	1-jan
Einde functie vorig verslagjaar	31-dec
Taakomvang (fte) vorig verslagjaar	1
Beloning in vorig verslagjaar	127.423
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen in vorig verslagjaar	0
Beloning betaalbaar op termijn in vorig verslagjaar	15.230
Totale bezoldiging in vorig verslagjaar	142.653

Toezichthoudende topfunctionarissen

Omschrijving	Gegevens				
(Fictieve) dienstbetrekking	Nee	Nee	ja	ja	ja
Aanhef	De heer	De heer	Mevrouw	De heer	De heer
Voorletters	T.H.J	L.	F.M.G.	W.	K.
Tussenvoegsel			de	vd	
Achternaam	Joustra	Jongsma	Jong	Stelt	Veling
Functiecategorie	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang functie	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan
Einde functie	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec
Beloning	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0	0	0	0
Beloning betaalbaar op termijn	0	0	0	0	0
Subtotaal bezoldiging	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950
Onverschuldigd betaald bedrag bezoldiging	0	0	0	0	0
Totale bezoldiging	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950
Afwijkend WNT-maximum					
Individueel WNT-maximum	27.150	18.100	18.100	18.100	18.100
Motivering overschrijding bezoldigingsnorm	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing
Toelichting overschrijding bezoldiging					
Aanvang functie vorig verslagjaar	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan
Einde functie vorig verslagjaar	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec
Beloning in vorig verslagjaar	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen in vorig verslagjaar	0	0	0	0	0
Beloning betaalbaar op termijn in vorig verslagjaar	0	0	0	0	0
Totale bezoldiging in vorig verslagjaar	8.950	8.950	8.950	8.950	8.950

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Algemeen Bestuurscollege van de Koninklijke Bibliotheek

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Koninklijke Bibliotheek op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag ('de KB') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017;
- het kasstroomoverzicht over het jaar geëindigd op 31 december 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol OWB instellingen 2017 en het controleprotocol WNT 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van de Koninklijke Bibliotheek, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht

relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Titel 9 Boek 2 BW, de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.3 Bestuursverslag van het controleprotocol OWB instellingen 2017 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Titel 9 Boek 2 BW, de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.3 Bestuursverslag van het controleprotocol OWB instellingen 2017 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Algemeen bestuurscollege is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Algemeen Bestuurscollege voor de jaarrekening

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de bepalingen bij en krachtens WNT alsmede het opstellen van het bestuursverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.
- het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

- een zodanige interne beheersing die het Algemeen Bestuurscollege noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Algemeen Bestuurscollege afwegen of de KB in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het Algemeen Bestuurscollege de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Algemeen Bestuurscollege het voornemen heeft om de KB te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Algemeen Bestuurscollege moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de KB haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de KB

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Den Haag, [datum]

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

M. van Ginkel RA

Bijlage bij de controleverklaring over de jaarrekening 2017 van de Koninklijke Bibliotheek

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol OWB instellingen 2017, het controleprotocol WNT 2017 ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de KB;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Algemeen Bestuurscollege en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het Algemeen Bestuurscollege gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de KB haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de KB haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuurscollege onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Deel III: BIJLAGEN

Bijlage A: Prestatie-indicatoren KB / OCW

Voor de beleidsperiode 2015-2018 zijn tussen de KB en het ministerie van OCW de volgende indicatoren overeengekomen:

1. Gebruik van diensten van de nationale digitale bibliotheek
2. Toegang tot de (bibliotheek) collectie Nederland
3. Stelseltaken (aangepaste leesvormen, leesbevordering en aangepast lezen)
4. Depottaak & duurzame opslag
5. Digitalisering van de Nederland Collectie
6. Bereik in Nederland
7. Samenwerking
8. Aanwezigheid in de pers
9. Klanttevredenheid

In het onderstaande worden de indicatoren achtereenvolgens toegelicht en geëvalueerd. Waar mogelijk wordt een koppeling gelegd met concrete doelstellingen in het KB beleidsplan 2015-2018.

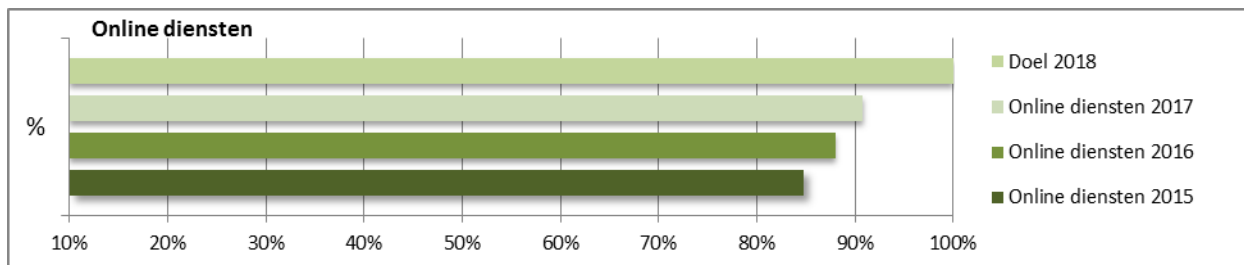
Resultaten 2017:

1. Gebruik van de diensten van de nationale digitale bibliotheek (NDB)

De NDB is het geheel van digitale diensten dat de klant via verschillende ingangen toegang geeft tot het aanbod van alle publiek gefinancierde bibliotheken in Nederland. De NDB omvat het totaal aan digitale activiteiten van de KB op het terrein van de wetenschap, het erfgoed en de openbare bibliotheken.

1.1 Online diensten

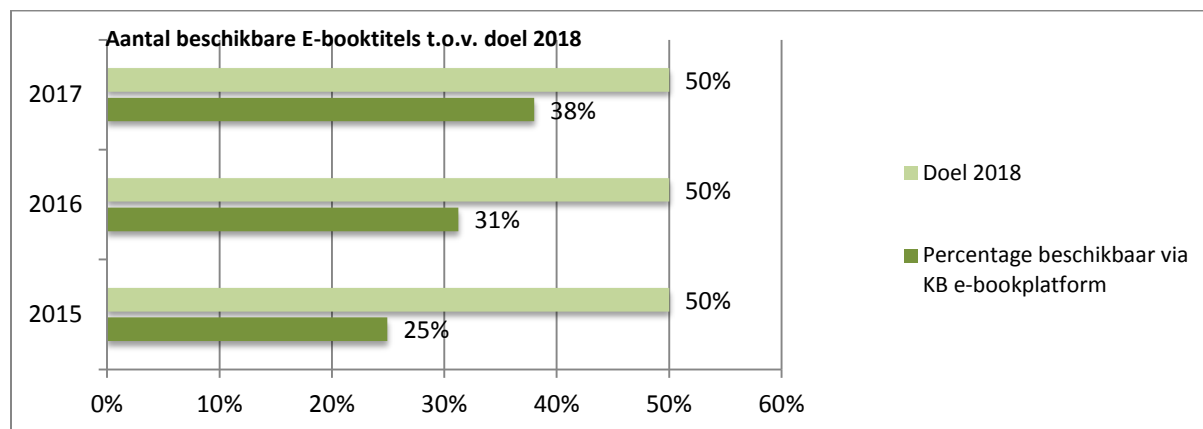
De KB levert diverse diensten online aan zoals websites, toegang tot digitale collecties. Online diensten hebben betrekking op alle diensten die door de KB online aangeboden worden. De KB wil dat het aantal bezoeken aan online diensten in 2018 is gegroeid naar 20 miljoen bezoeken per jaar. In 2017 zijn de online diensten 18.158.247 maal bezocht. Hiermee bereikt de KB 90,8% van haar doelstelling.

2. Toegang bieden tot de bibliotheekcollectie Nederland

2.1 Beschikbare e-books

Beschikbare e-books worden op het e-bookplatform aangeboden. De KB wil in 2018 tenminste 50% van het digitale marktaanbod beschikbaar stellen. Het percentage is gebaseerd op het totaal aantal e-books dat CB aanbiedt. In 2017 is 38% van het totaal aantal e-books dat CB aanbiedt beschikbaar op het e-bookplatform.

2.2 Linked open data (LOD)

De KB wil (collectie)informatie beter vindbaar en bruikbaar maken door deze als linked open data te publiceren. Zo wordt er gewerkt aan het herkennen van namen en plaatsen in de als full text beschikbare digitale content om deze als linked open data te kunnen publiceren. Daarnaast wordt er ook gewerkt aan het als linked open data beschikbaar maken van beschrijvingen van de collecties zelf zoals bibliografische beschrijvingen en thesauri.

In 2017 is de publicatieomgeving opgeleverd en de Nederlandse Bibliografie is toegevoegd als Linked data set.

3. Stelseltaken (aangepaste leesvormen, leesbevordering en basisvaardigheden)

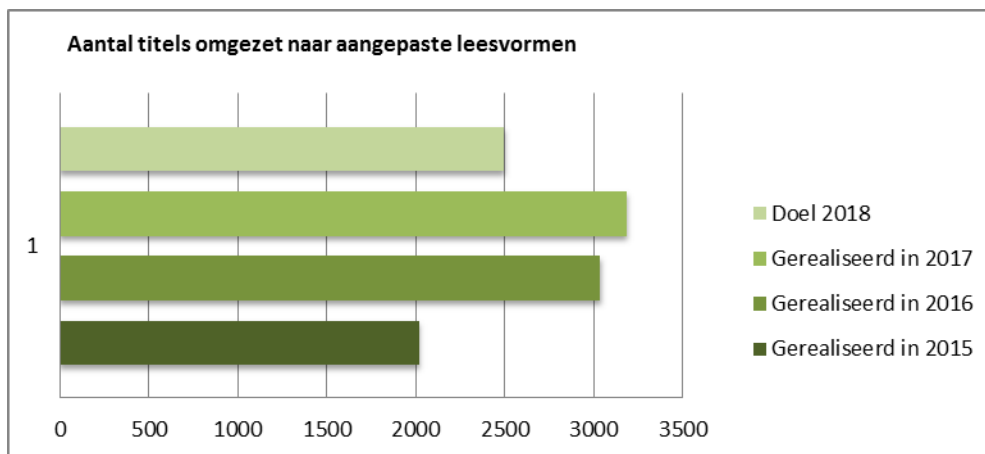
De KB geeft in samenspraak met diverse partners in het openbare bibliotheekveld invulling aan de stelseltaken. Voor de komende beleidsperiode zijn doelen vastgesteld voor de volgende programma's: aangepaste leesvormen, leesbevordering en basisvaardigheden.

3.1 Aangepaste leesvormen

a. Het aantal aangepaste titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen.

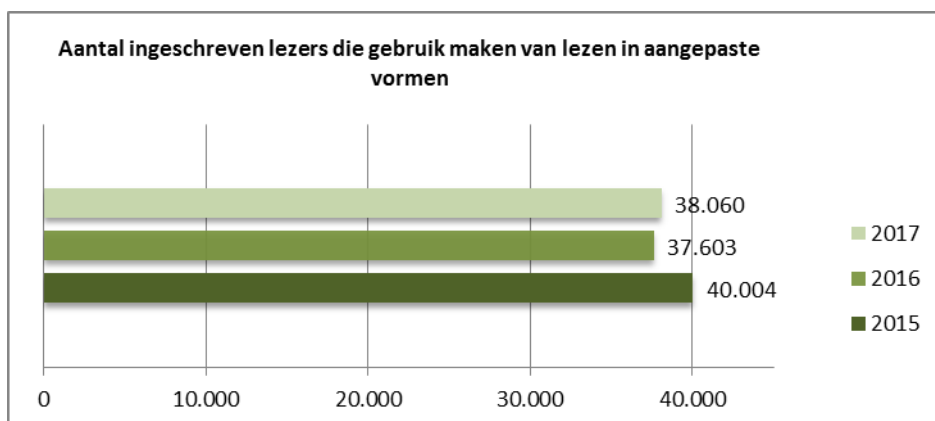
Activiteiten die gericht zijn op het wegnemen van beperkingen door titels om te zetten naar aangepaste leesvormen. Eind 2018 is het aantal titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen

gegroeid met 25% naar 2500 titels per jaar. In 2017 hebben we 3186 titels omgezet, 127% van het doel (2500).

b. Aantal ingeschreven lezers die gebruik maken van lezen in aangepaste vorm.

Doel voor 2018 is een toename van het aantal ingeschreven lezers dat gebruik maakt van de collectie aangepaste leesvormen. In 2017 is het aantal ingeschreven lezers gestegen tot 38.060.

3.2 Leesbevordering

Leesbevordering en bevordering van leesplezier zijn centrale activiteiten van de nationale bibliotheek. Het programma BoekStart is een van de programma's waarmee de KB bijdraagt aan het bevorderen van lezen in Nederland.

- a. Percentage basisbibliotheken waar het programma BoekStart is ingevoerd.
Het doel om eind 2015 het programma BoekStart in alle basisbibliotheken ingevoerd te hebben is nagenoeg behaald. In 2017 is in 149 van de 150 basisbibliotheken het programma ingevoerd.
- b. Bereik koffertje Boekstart.

- De KB wil dat eind 2018 minstens 55% van de Nederlandse baby's via hun ouders bereikt wordt (via consultatiebureaus etc.). In 2017 hebben we een bereik gehad van ca. 80.000 baby's, dat is 46,4% van het aantal geboren baby's (172.500).
- c. Aan het eind van de beleidsperiode moet 85% van de basisbibliotheken het BoekStartprogramma in de kinderopvang uitvoeren, waar 45% van de kinderopvanginstellingen in hun werkgebied aan deelneemt. Eind 2017 voert 93% van de basisbibliotheken het BoekStartprogramma in de kinderopvang uit.
 - d. Percentage basisbibliotheken waar het programma de Bibliotheek op school wordt uitgevoerd. De KB wil dat eind 2018 85% van de basisbibliotheken het programma de Bibliotheek op school basisonderwijs uitvoert. Deze basisbibliotheken bereiken eind 2018 60% van de basisschoolleerlingen.
In 2017 voert 85% van de basisbibliotheken dBos basisonderwijs uit.
 - e. Percentage bereik aantal scholen en aantal leerlingen basisonderwijs middels dBos basisonderwijs.
Aan het eind van de beleidsperiode is 60% van de basisschoolleerlingen bereikt.
In 2017 is ca. 42,5% van de basisschoolleerlingen bereikt via dBos Basisonderwijs. Tenzij de grote steden ook participeren is het percentage van 60% niet haalbaar.
 - f. Percentage bereik aantal scholen in het vmbo en het aantal leerlingen vmbo middels dBos vmbo. Aan het eind van de beleidsperiode moet 25% van de vmbo-leerlingen bereikt zijn middels dBos vmbo. Resultaten 2017: nu 20,3%.
 - g. Percentage bibliotheken waar dBos havo/vwo is ingevoerd.
Vanaf 2016 ontwikkelen we de aanpak 'de Bibliotheek op school (dBos)' voor havo/vwo. Eind 2018 heeft 10% van de basisbibliotheken die aanpak geïntroduceerd en bereikt daarmee 10% van de havo/vwo-leerlingen in hun werkgebied.
Het programma is gestart in 2017. De eerste scholen zijn begonnen met de pilot Lezen voor de Lijst, in 2018 wordt een meting gedaan.
 - H. Percentage bereik leerlingen havo/vwo middels dBos havo/vwo.
Het doel is om 10% van de havo/vwo leerlingen te bereiken met de aanpak dBos havo/vwo. Het programma is gestart in 2017. De eerste scholen zijn begonnen met de pilot Lezen voor de Lijst, in 2018 wordt een meting gedaan.
 - i. Percentage bereik basisbibliotheken die een leesbevorderingsnetwerk (geletterdheidsnetwerk ruimer gedefinieerd) heeft ingericht.
In 90% van de basisbibliotheken werkt men in 2018 met lokale overheid en instellingen samen binnen een leesbevorderingsnetwerk.
Resultaat 2017: In 99,3% van de basisbibliotheken werkt men in 2018 met lokale overheid en instellingen samen binnen een leesbevorderingsnetwerk.

3.3 Basisvaardigheden

De bijdrage die de KB levert aan basisvaardigheden m.b.t. lezen in Nederland (o.a. bestrijding laaggeletterdheid). De resultaten uit 2017 zijn

- Gebruik programma bibliotheek en basisvaardigheden: 17.923 sessie ten opzichte van 10.378 sessies in 2016;
- Aantal gebruikers oefenen.nl: 214.767 ten opzichte van 46.249 in 2016;
- Aantal taalhuizen in Nederland: 361 ten opzichte van 239 in 2016.

4. Depottaak & duurzame opslag

4.1 Depottaak

In het kader van de depottaak worden alle publicaties uit of over Nederland verzameld, duurzaam opgeslagen en beschikbaar gesteld. Het gaat hierbij zowel om fysieke als digitale publicaties. Het betreft unieke titels.

In 2017 is de fysieke collectie toegenomen met:

- 52.000 monografiën;
- 1.587 periodieken en
- 41.750 afleveringen.

De digitale collectie is toegenomen met:

- 7.887 ebooks;
- 115 periodieken.

Webarchivering.

De KB is in 2007 gestart met het archiveren van een selectie van Nederlandse websites. Deze websites worden niet alleen binnengehaald (crawlen of harvesten genoemd), maar er wordt ook een strategie ontwikkeld om de informatie voor de lange termijn bruikbaar te houden. Het webarchief is sinds 2011 in de KB-leeszaal beschikbaar.

In deze beleidsperiode willen we elk jaar minstens 1.000 websites aan het archief toevoegen. In 2016 zijn er 1.271 websites toegevoegd.

b. Dekkingsgraad Collectie Nederland

Deze indicator vergelijkt het aantal boeken dat in de afgelopen jaren is verworven ten behoeve van de Collectie Nederland met het aantal verschenen boeken dat voor opname in de collectie in aanmerking komt. Voor deze indicator wordt de dekking gemeten van de publicaties die in het jaar uitgegeven worden: t-2. Het resultaat van deze indicator voor dit jaar betreft dus de dekking van publicaties verschenen in 2015. Daarmee wordt recht gedaan aan publicaties die pas in een later stadium bij de KB binnenkomen. De dekkingsgraad bedraagt 64,5%.

5. Digitalisering Nederland Collectie

Vanuit het erfgoed domein concentreert de KB zich op digitalisering van alle Nederlandse publicaties vanaf het begin van de boekdrukkunst.

	Tot 1900	1900 – 1940	1940 – 1959	1960 – 2000
Januari 2017	57%	37%	3%	0,1%
November 2017			8%	0,5%
Januari 2018	77%	55%		

a. KB-collectie

De KB bezit een groot deel van alle Nederlandse publicaties vanaf het begin van de boekdrukkunst. De KB digitaliseert al een aantal jaren haar eigen collectie.

In 2017 is de volgende productie (in pagina's) behaald:

Omschrijving	Doel	Realisatie
Gedigitaliseerde seriële publicaties (in pagina's)	2.450.000	2.661.264
Gedigitaliseerde boeken (in pagina's)	1.600.000	3.670.323
Materiaal voorbereiding: totaal in productie genomen (in pagina's)	9.993.850	8.530.398

6. Bereik in Nederland

In 2017 niet gemeten. Nieuwe meting volgt in 2018.

7. Samenwerking

De KB ontwikkelt zich in samenwerking met anderen. Om effectief te opereren in netwerken is het essentieel voldoende voeling te houden met de belangen, plannen en zorgen van andere spelers in het netwerk.

7.1 Erfgoedinstellingen

Collecties van erfgoed instellingen doorzoekbaar.

Om zoveel mogelijk Nederlandse boeken, kranten en tijdschriften digitaal doorzoekbaar te maken bouwen we het bestaande netwerk uit met nieuwe partners. We streven er naar om in 2018 van vijftig

Nederlandse erfgoedinstellingen gedigitaliseerde content binnen Delpher doorzoekbaar te maken. In 2017 hebben we de digitale collecties van 56 instellingen doorzoekbaar gemaakt.

7.2 Overige instellingen

Tentoonstellingen.

Van de KB-collectie is het volgende materiaal uitgeleend voor een tentoonstelling of bruikleen:

- Interne tentoonstellingen: 11 met 454 stukken,
- Externe tentoonstellingen Nederland: 19 met 66 stukken,
- Externe tentoonstellingen buitenland: 9 met 47 stukken.

8. Aanwezigheid in de pers: exposure KB in zowel gedrukte als online media

Zie hiervoor de bijlage

9. Klanttevredenheid

In 2017 heeft geen klanttevredenheidsonderzoek plaatsgevonden.

Bijlage B: Jaarverslag Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

Sinds 1938 bestaat de vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek. De Vereniging heeft een nauwe band met de KB en haar collecties. Dankzij een financiële bijdrage van de Vrienden kan de KB topstukken aanschaffen die niet in het normale aanschafbudget passen. Zo blijft belangrijk cultureel erfgoed toegankelijk voor het Nederlandse publiek. De KB organiseerde diverse activiteiten als blijk van waardering voor de huidige Vrienden en om nieuwe Vrienden te werven.

Aanwinsten

In 2017 hebben de Vrienden bijgedragen aan de verwerving van vier belangrijke collectiestukken voor de KB: een wapenboek en drie alba amicora.

Het Wapenboek Nassau-Vianden

Het Wapenboek Nassau-Vianden is een handschrift uit de laatste jaren van de vijftiende eeuw, bestaand uit twee katernen gehuld in een perkamenten omslag. Het boek bevat 35 familiewapens en twee portretten van een heraut in wapenrok. De wapens in het boek zijn van het voorgeslacht van Engelbrecht II (1451-1504), graaf van Nassau en Vianden. In het eerste katern staan de wapens van de voorouders van Engelbrechts vader Jan IV van Nassau (1410-1475), in het tweede die van zijn moeder Maria van Loon (1424-1502). Het wapenboek is vermoedelijk het oudste dat een dergelijk genealogisch verband verbeeldt. Mogelijk vererfde het wapenboek in de zestiende eeuw op Willem van Oranje (1533-1584), wiens wapen voorin het boek is geplakt. Het is echter ook mogelijk dat dit exlibris later is toegevoegd.

Het wapenboek is geheel gedigitaliseerd en te zien via <https://www.kb.nl/themas/middeleeuwse-handschriften/wapenboek-nassau-vianden-ca-1490>.

Album amicorum Cornelis Buys

Cornelis Buys (1559-1632) was drossaard van Purmerend en de zoon van Paulus Buys, landsadvocaat van Holland. Het album amicorum bevat niet alleen bijdragen uit Cornelis' studentenjaren, zoals gebruikelijk was in dit genre, maar ook uit zijn latere leven, tot vlak voor zijn dood. Daaronder bevinden zich 26 prachtig ingekleurde wapenschilden en vier fraaie tekeningen. De meeste bijdragen zijn afkomstig uit Holland.

Album amicorum Cornelis Beresteyn

Het vriendschapsboek van Cornelis Beresteyn (1586-1638) uit Delft bevat 53 inscripties uit zijn studententijd (1605-1611) uit Leiden, Orléans, Angers, Parijs, Poitiers en Genève, inclusief zeven ingekleurde wapenschilden en vier gouaches. Cornelis Beresteyn kwam al voor in de handschriftencollectie van de KB als de opdrachtgever van het vermaarde Liedboek van Anna Steyn (in 1997 verworven door de KB en het Rijksmuseum). Het album is gebonden in een mooie contemporaine zwarte marokijnen (geitenlederen) band met blindstempeling en vergulde en geciseleerde sneden.

Stirpium insignium nobilitatis

'Stirpium insignium nobilitatis, tum etiam sodalium memoriale' ofwel *Stambuch der jungen Gesellen, oder Handtbuch mit sonderlichem vleis zusammen gebracht* is een bundel met negentig gravures van Crispijn de Passe de Oude (1564-1637). Het werk is vermoedelijk rond 1602 gedrukt door Ludwig König in Bazel. Tussen de prachtig met de hand ingekleurde gravures zijn witte pagina's aangebracht waarop bekenden en vrienden vriendelijke woorden konden schrijven. In dit exemplaar zijn echter teksten uit Jacob Cats *Houwelick* genoteerd. Het lijkt daarom eerder een huwelijksgeschenk.

De gedigitaliseerde versie is te zien via <https://www.kb.nl/themas/vriendenboeken/een-album-amicorum-door-crispijn-de-passe>.

Activiteiten

De Vrienden waren uitgenodigd om diverse bijeenkomsten bij te wonen. Zo kregen ze de gelegenheid om naar het symposium over Johannes Hudde te gaan, dat de KB organiseerde samen met het Huygens Instituut voor Nederlandse geschiedenis (Huygens ING). Aanleiding was de recente verwerving van een uitermate belangrijk, verloren gewaand boekje over de optica, *Specilla circularia* (1656). De aanschaf van het Wapenboek Nassau-Vianden was de inspiratiebron voor het symposium 'Te wapen. Over wapenboeken en hun belang voor de geschiedenis'. De Vrienden konden tevens een bezoek brengen aan de 'Tentoonstelling Conn3ct' in Museum Meermanno. Deze reizende tentoonstelling was een initiatief van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de KB en was op verschillende locaties in Duitsland, Nederland en België te zien. Ook stonden enkele Vrienden op de gastenlijst voor de fellowlezing van prof. dr. Joris van Eijnatten over zijn onderzoek in de digitale kranten van de KB naar het beeld dat wij hebben van Europa.

Excursie Deventer

De jaarlijkse excursie bracht een groep enthousiaste Vrienden in 2017 in Deventer. Er werd een bezoek gebracht aan Museum de Waag en de Schatkamer van Deventer in de Athenaeumbibliotheek. Tevens gaf Karin Barth ze een inkijkje in de bouwplannen van de nieuwe openbare bibliotheek in Deventer.

Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering (ALV) vond plaats op 28 juni 2017 in de Koninklijke Bibliotheek. De voorzitter heette de ereleden de heer Van Drimmelen, en de heer en mevrouw Van Kattendijke speciaal welkom. De jaarverslagen zijn besproken en naast de heer Steenbakkers is de heer Bouwmeester, directiesecretaris KB en lid van de vereniging, met terugwerkende kracht benoemd tot lid van de kascommissie.

De Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek telde op 31 december 2017 587 leden, een afname ten opzichte van het voorgaande jaar. De belangrijkste oorzaak hiervan is natuurlijk verloop. Het

komende jaar zal nogmaals speciale aandacht worden geschonken aan het verjongen van het Vriendenbestand. Het aantal 'Vrienden voor het leven' is gegroeid van 10 naar 12. Dat is een positieve ontwikkeling.

Geopperd wordt om de mogelijkheid om belastingvrij te schenken (ANBI-status) prominenter onder de aandacht te brengen. De donaties van de Vrienden aan de KB zijn wat teruggelopen ten opzichte van vorig jaar. Het komende jaar zal gekeken worden hoe het geld van de Vrienden breder ingezet kan worden, passend bij de bredere rol die de KB vervult. Het jubileumjaar 2018 is een mooi jaar om hier samen met de Vrienden en de KB vorm en inhoud aan te geven.

In het bestuur hadden zitting: drs. H.A. Pabbruwe (voorzitter), mevrouw drs. N.N. van Willigen (secretaris), drs. F.A. Kooij RBA (penningmeester), mevrouw drs. R.E.A. van Ditzhuyzen en dr. A.H. de Groot. Dr. E.J.B. Knibbeler maakte als algemeen directeur van de KB deel uit van het bestuur. Volgens jaar zullen de bestuursleden mevrouw Van Ditzhuyzen en de heer De Groot afscheid nemen. Het bestuur is voornemens om de heer Van Welie tijdens de volgende ALV te benoemen als nieuw bestuurslid.

Aansluitend op de algemene ledenvergadering werden de Vrienden geféteerd op een lezing Lotte Wilms over digitale geesteswetenschappen in en met de KB. Tevens vertelde Jan Bos, teamleider Collectiekennis bij de KB, het verhaal achter enkele bijzondere aanwinsten van 2016.

Bijlage C: Bijzondere aanwinsten

Middeleeuwse handschriften

Het 'Wapenboek Nassau-Vianden', een handschrift uit de laatste jaren van de vijftiende eeuw. Het bevat 35 familiewapens en twee portretten van een heraut die is gekleed in een wapenrok met de heraldische tekenen van de geslachten Nassau en Vianden. De wapens in het boek zijn van het voorgeslacht van Engelbrecht II (1451-1504), graaf van Nassau en Vianden. Het wapenboek is vermoedelijk het oudste dat een dergelijk genealogisch verband verbeeldt. Het wapenboek is geheel gedigitaliseerd en te zien via <https://www.kb.nl/themas/middeleeuwse-handschriften/wapenboek-nassau-vianden-ca-1490>.

Verworven met steun van de Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek.

Na-middeleeuwse handschriften

Twee alba amicorum uit de vroege zeventiende eeuw. Het eerste album betreft 33 ingebonden bladen uit het vriendschapsboek van Cornelis Buys (1559-1632), met onder andere 26 ingekleurde wapenschilden en vier fraaie tekeningen. Het tweede album is het vriendschapsboek van Cornelis Beresteyn (1586-1638). Het album bevat 53 inscripties uit zijn studententijd, inclusief zeven ingekleurde wapenschilden en vier gouaches.

Beide alba verworven met steun van de Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek en een inzameling door Ad Leerintveld bij zijn afscheid als conservator Na-middeleeuwse handschriften.

Een brief van Willem Bilderdijk geschreven op 5 juli 1826 aan Vermandel, Schmidt en J.C. van Kesteren, boekhandelaren te Amsterdam, over kopijrecht.

Het album amicorum van Marie Thorbecke (1845-1930), dochter van de staatsman Jan Rudolf Thorbecke. Het album bestaat uit 46 bladen, met diverse fraaie tekeningen en prenten, onder andere enkele ingekleurde stadsgezichten van Dresden.

Na-middeleeuwse handschriften / Oude drukken

Stirpium, insignium nobilitatis, tum etiam sodalium memoriale, een bundel gedrukt in Basel door Ludwig König rond 1612, met 90 handgekleurde gravures van Crispijn de Passe de Oude (1564-1637). Het album is met witte bladen doorschoten, waarop teksten uit Jacob Cats' *Houwelijck* staan geschreven in een vroeg zeventiende-eeuws anoniem handschrift. Het album is in gedigitaliseerde vorm te zien op <https://www.kb.nl/themas/vriendenboeken/een-album-amicorum-door-crispijn-de-passe>.

Verworven met steun van de Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek.

Oude drukken

In 2017 werd de collectie oude drukken met ruim 300 titels uitgebreid door schenkingen en gerichte aankoop. Een groot aantal daarvan kwam nog niet in Nederlandse openbare erfgoedcollecties voor; sommige zijn zelfs wereldwijd uniek zijn, zoals deze drie:

Nieuwe Oostersche fabelen. Om deszelfs fraayheid en verrukkenden inhoud, binnen korten tyd, vyfmaalen in het Fransch gedrukt en nu na den laatsten in het Neederduitsch vertaald. Tot Amsterdam, gedrukt by de Erven de Weduwe Jacobus van Egmont, [tweede helft 18e eeuw].

Joh. Fred. Helvetius, *Urimis en Thumims edel-gesteentens, vyer- en licht-gesichte, of Ooge-bril, van sijn doorschijnent cristalijne gout; waar-in apocalypsis hyeroglyphicè-gesichten, in, uit, door, en met apocalypsis word ge-expliceert en ge-applieert.* Den tweeden druk. In 's Gravenhage, gedrukt by Harmanus Groenhout, 1693.

Humphrey Bland, *Eene verhandeling over de militaire discipline; in welke de plicht van officiers en soldaaten, in de verscheide graden van den krygsdienst, te needergesteld en verklaard is.* En, naar den tweeden Engelschen druk, in 't Neederduits vertaald, door Gerard Westerwyk. In 'sGravenhage, by Ottho en Pieter van Thol, 1740.

De collectie vroeg-moderne almanakken werd met 29 almanakken uitgebreid, waaronder enkele unieke exemplaren zoals:

Eerste vervolg van de zegepraal der mode, of de triompheerende kapseldragt der jonge dames en heeren. [Amsterdam], Gedrukt voor ieder die graag lacht met Modes, vol van dwaaze pracht, [1781].

Via schenkingen werd ook een substantieel aantal oude drukken verworven, waaronder een honderdtal grotendeels unieke of zeldzame edities van pamfletten en boeken afkomstig van de Fontys Hogeschool in Tilburg, die in 2017 jaar verwerkt werd. Deze collectie bevat vooral politieke werken en boeken over het koningshuis, zoals:

De stadhouder aan den raad en het volk, in een aanspraak. Nymegen, Van Goor, Arnhem, Nyhof, Middelburg, Van Osch [etc.], [1787].

Uit de nalatenschap van kunstenares en poppenspeelster Felicia van Deth ontving de KB 85 oude drukken (kinderboeken, toneelspeelstukken), zoals een boekje met handgekleurde platen waarvan slechts één ander exemplaar in Nederland aanwezig is:

Kleine natuurlyke geschiedenis voor de jeugd. Tweede deeltjen. Uit het Hoogduitsch naar den vierden druk. Tweede druk. Te Zutphen, by H.C.A. Thieme, 1799.

Bijzondere moderne uitgaven

Louis Couperus, *Eline Vere* (1889): eerste druk. Aanvulling op de Couperuscollectie, vanwege de uitvoering: de eerste twee delen zijn niet gebonden, maar zijn ingenaaid in papieren omslagen.

P.C. Boutens, *Tafereelen uit het leven van Lorenzo de' Medici* (1908): met opdracht van de uitgever aan Boutens: een van twee of drie luxe exemplaren in een perkamenten map; Aangekocht met steun van *de University Club Library Associates, New York, mei 2017, na een bezoek aan de KB*.

Vertalingen van essays en romans van Simon Vestdijk (meer dan 60 stuks).
Geschenk van de erven Vestdijk.

Ulises Carrión, *Ephemera* (1978) (conceptueel tijdschrift) en Carina Hesper *Like a Pearl in my Hand* (2017) (fotoboek): aanvullingen op de verzameling kunstenaarsboeken.

Een reeks boekjes van de (vrij onbekende) Vlaamse *private press* van Lode Opdebeek (met teksten van onder andere Jan van Ruusbroec en Karel van de Woestijne).

Collectie Koopman (Franse literatuur, typografie en kunstenaarsboeken)

Voor de Collectie Koopman werden 49 werken aangeschaft (op kosten van de Stichting Fonds Anny Antoine/Louis Koopman). Speciale vermelding verdienen:

Max Elskamp, *Six chanson de pauvre homme pour celebrer la semaine de Flandre* (1895): een art-nouveauboek van de Belgische *private press* van Henry van de Velde.

Barbara Foster, *Hanging fire* (1990): teksten uit Emile Zola, *Germinal* met fotografures/litho's.

René Char: een serie werken van deze dichter waaronder zeldzame uitgaven van PAB (Pierre André Benoit) uit de jaren vijftig en zestig.

Boekbanden

In 1758 verscheen in Den Haag de *Pharmacopoea Hagana*. De in dit exemplaar gebruikte variant van het Haagse stadsstempel op de boekband was nog niet in de KB aanwezig.

In 1900 verscheen de derde druk van het gedicht *Mei*, door Herman Gorter. De KB kocht een exemplaar gebonden in gebatikt trijp. Deze band, met duidelijke stijlenmerken van de Amsterdamse School, is zeer bijzonder omdat het kostbare textiel speciaal voor dit boek is vervaardigd.

In 1934 was de heer F.L. van der Bom 25 jaar voorzitter van de Nederlandse Bond van Boekbinderspatroons. Hij ontving diverse geschenken, waaronder enkele zeer fraaie boekbanden en een bijzondere oorkonde, die nu door de KB verworven zijn.

De binder Janosz Szirmai maakte in 1982 voor het vriendenboek van Frits Meyer een band met platten van plexiglas. Hij ontwikkelde daarvoor een ingenieuze techniek. In het boek een groot aantal bijdragen voor Meyer ter gelegenheid van zijn afscheid als algemeen secretaris van het KVGO.

Retro-collectievorming

Verworven werden diverse zeer zeldzame fantastische vertellingen en detectives:

Dam, Jules van. *Onder hypnose. Phantastische verhalen van ongekende machten*. No. 1-8. Antwerpen/Amsterdam: Uitgeversfirma "Patria", (1921).

De Nelsons en de giftmenger. Amsterdam, Uitgevers Maatschappij "De Amstel", (1919). (De Detective. Den Ouden en den Jongen Nelson, Amerika's grootste detectives. No.4.) Extreem zeldzame pulpuutgave.

The International Henry Miller Letter. No.1 (June 1961) - 7 (March 1964) [Complete reeks]. Ed. Henk van Gelre (pseud. van H.Th.M. Jansen). Nijmegen, Henk van Gelre, 1961-1964, 7 afl. Engelstalig, in Nederland uitgegeven blad, opgericht met het doel de studie naar Henry Miller mogelijk te maken. Bevat serieuze artikelen van deskundigen, herinneringen aan Miller, vertalingen van brieven en artikelen.

Multatuli, Max Havelaar Sovjet-Russische uitgave:

Multatuli (= E. Douwes Dekker). Макс Хавелаар или кофейные аукционы нидерландского торгового общества: роман [Max Havelaar (...)]. Moskou/ Leningrad, (State Publishing House), 1927. Gedrukt in een oplage van 5000 exemplaren.

Kinderboeken

De kleine mama Pauline en hare pop Marie. Amsterdam: G. Theod. Bom, [1854]. Pauline heeft van haar broer een mooie pop gekregen, die lui, stout en eigenzinnig blijkt te zijn. Ze heeft haar handen vol aan de opvoeding. De pop moet beleefd, dankbaar, vlijtig, leergierig en complimenteus worden: precies zoals van jonge meisjes rond 1850 wordt verwacht. Enige exemplaar in Nederland.

Tine's bezoek op de wereldtentoonstelling te Parijs: een prettig prentenboek voor lieve meisjes. Haarlem: I. de Haan, [1878]. Op het voorplat van deze curieuze uitgave zijn twee meisjes met poppen afgebeeld voor het gebouw van de wereldtentoonstelling, maar vreemd genoeg zie je daar op de platen in het boek niets van terug en de hoofdpersoon heet 'Mimi' in plaats van 'Tine'. Vermoedelijk is de tekst van dit boek geschreven bij reeds bestaande platen en is het boek snel uitgebracht om te profiteren van de belangstelling voor de expo van 1878. Enige bekende exemplaar ter wereld.

Het gouden prentenboek: kindervermaak met beweegbare platen [tussen 1890 en 1910?]. Elke plaat van dit anoniem verschenen prentenboek bevat beweegbare onderdelen, die door middel van een trekstrip

in beweging kunnen worden gezet. Daarnaast is elke plaat voorzien van een laag gouden verf, die het prentenboek een luxueuze uitstraling geeft.

Sneeuwitje breit een monster. Concept en eindredactie Colette van Pelt, bewerking illustraties Robin Ottens. 2016. Stichting PrentenboekenPlus maakt in nauw overleg met schrijvers en illustratoren adaptaties van prentenboeken voor kinderen met een visuele beperking. Deze set bestaat uit het originele prentenboek, een handgemaakte versie met tactiele tekeningen en brailletekst, handleiding voor de ouder/leerkracht en tastbare objecten die het verhaal ondersteunen: in dit geval een breiwerkje en een geitje.

Webarchief

Voor het webarchief zijn themawebsites verzameld over de Tocht naar Chatham (1667) en over de herdenking van de Reformatie (1517). Veel van deze websites zijn inmiddels niet meer online beschikbaar.

Belangrijke aanwinst is de opname van de Dutch Home Page. Deze tiende Nederlandse website legde vanaf 1993 een groot deel van het Nederlandse internetlandschap vast en is hiermee een belangrijke bron voor onderzoek naar de Nederlandse internetgeschiedenis.

Digitalisering

In 2017 zijn de uitgaven van de Volkskrant, Trouw en Het Parool uit de jaren 1945-1995 volledig gedigitaliseerd en toegankelijk gemaakt via Delpher. In totaal gaat het om 940.000 pagina's.

Bijlage D: Paragraaf Samenwerkingsverbanden

De KB kent geen samenwerkingsverband zoals wordt bedoeld in de richtlijn jaarverslaggeving onderwijs waarbij door een ministeriële regeling samenwerkingsverbanden voor aaneengesloten gebieden worden aangewezen (artikel 17 Wet op het voortgezet onderwijs). De missie van de KB is om vanuit de kracht van het geschreven woord bij te dragen aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met vele partners in het domein van de openbare bibliotheken, het erfgoed en de wetenschap. De KB gaat bij de uitvoering van haar taken uit van de kracht van haar netwerk. Binnen dit netwerk wordt samengewerkt waarvoor samenwerkingsovereenkomsten worden afgesloten. Alhoewel dit juridisch gezien geen samenwerkingsverbanden zijn is het goed om deze te melden zodat zichtbaar wordt met welke partijen de KB in 2017 een samenwerking is aangegaan.

Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB)	Overeenkomst inzake samenwerking tussen de KB, VOB en SeniorWeb
Tilburg University	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Universiteitsbibliotheek Maastricht	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit (UBVU)	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
TU Delft Library	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Erasmus Universiteitsbibliotheek	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Tresoar Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Universiteitsbibliotheek Groningen	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject
Centre Ceramique / Stadsbibliotheek Maastricht	Samenwerkingsovereenkomst Googleproject

Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN)	Samenwerkingsovereenkomst 2017
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)	Overeenkomst digitale beschikbaarstelling van tijdschriften tot 1940
KNAW	KB-Fellowship Overeenkomst
Uitgeverij Kluitman	Overeenkomst uitvoering pilot productie en licentiëring e-books en gebruik geproduceerde digitale bestanden
BID, Bibliothek & Information Deutschland	Mutual Agreement "The Netherlands as Land of Honour at the Library Congress 2019 and Partner Country 2019 to 2022"
EURIG	EURIG Cooperation Agreement
DANS	Consortium Agreement Clariah-Plus
NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genoci	Overeenkomst deelname Netwerk Oorlogsbronnen
Centre Ceramique / Stadsbibliotheek Maastricht	Letter of intent inzake digitalisering van Limburgse kranten
Universiteitsbibliotheek Utrecht	Samenwerkingsovereenkomst voor het digitaliseren van Geselecteerde Werken door Google uit de collectie van UBU met tussenkomst van de KB onder de voorwaarden van de Google-overeenkomst

Naast deze in 2017 aangegane of voorgezette samenwerkingen valt ook te denken aan het consortium, dat een instrument is om in het digitale domein de klantgerichte benadering vanuit het netwerk van bibliotheken te regelen (zie ook par. 3.2.2). Het gaat hierbij om het gezamenlijk beheer en gebruik van klantgegevens binnen de regels van Wsob en Wbp (akkoord met advies juni 2016). Een ander voorbeeld van voortgezette samenwerking is die binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed, wat zich richt op de ontwikkeling van een stelsel van landelijke voorzieningen en diensten voor het verbeteren van de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed.

Bijlage E: KB in de pers

